
NA HRANICÍCH IMPÉRIA

EXTRA FINES IMPERII

JAROSLAVU TEJRALOVI K 80. NAROZENINÁM

NA HRANICÍCH IMPÉRIA EXTRA FINES IMPERII

JAROSLAVU TEJRALOVI K 80. NAROZENINÁM

MASARYKOVA UNIVERZITA
ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČR, BRNO, v. v. i.

BRNO 2017

Na obálce:

římské bronzové závěsné kování pochvy meče, nalezeno na Hradisku u Mušova, druhá polovina 2. století

© 2017 Masarykova univerzita
© 2017 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

ISBN 978-80-210-8579-4 (Masarykova univerzita)
ISBN 978-80-7524-008-8 (Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.)

OBSAH

Pavel Kouřil Laudatio ad honorem domini Jaroslava Tejral	7
Zdeněk Měřínský † Ad multos annos	9
Eduard Droberjar Jaroslav Tejral – jubileum významného evropského vědce-archeologa	15
Dagmar Jelínková Bibliografie Jaroslava Tejrala	20
Jacek Andrzejowski The Forgotten Gold – the Neckring from Plebanka, Kujawy	31
Jarmila Bednaříková Ženy v langobardských zákonících	47
Szilvia Bíró – Péter Tomka Über die mysteriöse „schwarze Schicht“ und das sog. „hunnenzeitliche Gräberfeld“ von Győr-Széchenyi platz	53
Kristian Elschek Ausgewählte Funde und Befunde aus der Zeit der Markomannenkriege von Zohor und dem westslowakischen Limesvorland	73
Igor Gavritukhin Glass Vessels of the Final of the Chernyakhov Culture	83
Franz Glaser Fundverfälschung – Bildverfälschung	111
Stefan Groh Neue Forschungen zu temporären römerzeitlichen Lagern in der Germania Magna (Niederösterreich)	117
Erik Hrnčiarik – Klára Kuzmová Vessels Depicted on Roman Silver Tableware from Graves of the Germanic Elites in the Territory of Slovakia	125
Jan Jílek Spony barbarské provenience z doby římské ve východních Čechách	141
Marek Kalábek – Jaroslav Peška – Helena Svobodová-Svitavská – Zdeněk Vaněček (s příspěvkem Martina Holuba) Dosavadní výsledky výzkumu krátkodobého tábora římské armády v Olomouci-Neředíně	165
Maciej Karwowski Middle La Tène Brooches of Variant Kozuchów	191
Michel Kazanski On the Funerary Rite of a Hunnic-time 'Princely' Burial at Concești	197
Titus Kolník – Ján Rajtár Das Urnengrab 2 aus Kostolná pri Dunaji mit einem römischen Schwert mit Buntmetallinkrustation	209

Eduard Krekovič Romani, Germani, Sarmatae	227
Petr Kubín Poznámka k tzv. protochristianizaci našeho území: k nálezu lampy u Rakvic (okr. Břeclav)	231
Ernst Lauermann Zum Forschungsstand der Römischen Kaiserzeit und der Völkerwanderungszeit im norddanubischen Niederösterreich	235
Nina Lau – Karol Pieta Die antike Öffnung des Kammergrabes von Poprad-Matejovce	255
Michail Ljubičev Die Chronologie der Černjachov-Kultur östlich des Dnepr und das chronologische System von Jaroslav Tejral	267
Magdalena Mączyńska – Ireneusz Jakubczyk Das Gräberfeld Żerniki Wielkie/Gross Sürding – Alte und neue Probleme	287
Renata Madyda-Legutko – Judyta Rodzińska-Nowak Reich verzierte frühkaiserzeitliche Fibeln aus dem südöstlichen Polen	301
Boris Magomedov Conical Spindlewhorls in Chernyakhov Culture	315
Anna Mastykova The Dating of Beads from the 'Royal' Barrow of Žuráň	327
Andrey M. Oblomsky Chronology of the Upper Don Archaeological Sites Belonging to the Great Migration Epoch	335
Vladimír Salač Jak a kdy se z keltských oppid stala města. Z dějin bádání o laténských sídlištích	351
Oleg Sharov The Details of Roman/Germanic Harness Decorations from the Kuban Area	357
Jan Schuster Fibeln vom Typ Dybäck/ Independența als Beispiel weitreichender Kontakte zwischen Nord- und Südosteuropa an der Schwelle zur Völkerwanderungszeit	371
Jaromír Šmerda Předběžné poznámky k počátku a konci pohřbívání na nekropoli z mladší fáze doby stěhování národů v Kyjově	381
Lubomira Tyszler Central Gaulish Bowls of Casurius North of the Middle Danube. Reflection Chronological-Cultural	397
Daniel Winger – Uta von Freeden Funde und Befunde. Untrennbare Einheit? Beobachtungen zu den langobardenzeitlichen Nekropolen Holubice und Lužice	417
Tomáš Zeman Peltoidní kování koňského postroje z germánského sídliště v Hrubé Vrbce	439

Laudatio ad honorem domini Jaroslava Tejrala

Se záviděníhodným entuziasmem, v plném nasazení duševním i fyzickým oslavil 80 let své životní poutě doc. PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc., rodák z jihomoravských Valtic, kde jako druhé z dvojčat spatřil světlo světa dne 28. srpna roku 1933 a společně se svým bratrem tak přinesl dlouho očekávanou radost do rodiny lékaře, praktikujícího ve Valticích a posléze v Břeclavi. Při této významné a výjimečné příležitosti se jeho kolegové, přátelé a žáci rozhodli vydat sborník příspěvků, jako výraz uznání jubilantovy dlouholeté badatelské, organizační i pedagogické činnosti.

Jaroslavovo dětství, dospívání i vstup na profesionální dráhu však nebyly vůbec jednoduché. Na podzim roku 1938, kdy byla Břeclav anektována Němci, byla celá rodina nucena se vystěhovat a útočiště našla na Vyškovsku, v obci Bošovice, v líbezném krajině při západním okraji Ždánického lesa. Zde také Jaroslav v letech 1939–1945 navštěvoval obecní školu, aby byl v roce 1946 přijat do reálného gymnázia v Brně na Antonínské ulici, kde na jaře roku 1952 složil maturitu. Snad to byla historií a památkami prosycená krajina jeho dětství, snad to byla v té době ještě nezdevastovaná bošovická tvrz, jež vnímavého žáka a studenta přivedly k hlubokému zájmu o historii a zpočátku i o středověká opevněná sídla. Proto již v roce 1953 začal fakultativně navštěvovat vybrané přednášky na Filosofické fakultě UJEP v Brně, avšak vstup na univerzitu se mu z kádrových důvodů nezdařil. Krátkou dobu proto působil jako dělník na výzkumech Archeologického ústavu ČSAV v Brně, brzy však musel nastoupit základní vojenskou službu u tehdejších PTP (pomocných technických praporů) nejprve na východním Slovensku v Podolinci, později v Rajhradě u Brna. I za těchto nepříznivých okolností usiloval o přijetí ke studiu archeologie, což se mu skutečně později podařilo. Již za studií jej přitahovala problematika doby římské, vyjádřená i v zaměření jeho diplomové práce „Morava ve starší době římské“ a toto směřování se mu stalo osudným pro celou další odbornou kariéru; nutno říci, že zcela jednoznačně ku prospěchu studované periódy a české i evropské archeologie jako celku.

V závěru roku 1959 nastoupil opět jako dělník a zanedlouho poté jako odborný asistent do Archeologického ústavu v Brně. Po několika letech strávených na mikulčickém základně, kde se zúčastnil rozsáhlých odkryvů velkomoravských církevních staveb (6. až 10. kostel) byl v polovině 60. let převeden na brněnské pracoviště. Zde se konečně mohl plně věnovat svému obdoby a postupně se začal zabývat těmi vědeckými problémy, které u nás doposud nebyly řešeny anebo stály na okraji zájmu odborné veřejnosti, tzn. otázkami doby římské a stěhování národů v širším středoevropském a evropském kontextu. V průběhu 60.–90. let tak publikoval řadu studií a monografií (viz bibliografie), jež nalezly kladný ohlas jak v domácí, tak i zahraniční litera-

tuře (zvláště rakouské, německé, polské a v poslední době i francouzské, anglické a ruské) a jsou hodnoceny jako nesporný přínos pro poznání fundamentálních otázek dějinného vývoje zejména v oblastech severně od středního Dunaje.

V souvislosti se sledovanou tematikou systematicky rozvinul i výzkum dosud jediného archeologicky zkoumaného antického objektu na území Čech a Moravy – římského opevnění z 2. stol. n.l. nedaleko zaniklé obce Mušov – jež přinesl v mnoha ohledech překvapivé a nečekané výsledky. K zásluhám jubilantovým nesporně patří rovněž navázání (zvláště od 90. let) úzké spolupráce s předními zahraničními vědeckými institucemi, řešícími stejné či obdobné problémy a z nich plynoucí projekty. Vysoké renomé v zainteresovaných kruzích jej přivedlo také k účasti na významných mezinárodních výstavách, kdy byla nezdárka uplatněna jeho koncepce vidění studované problematiky („Germanen, Hunnen und Awaren“ – Norimberk 1987, Frankfurt 1988, „Die Langobarden“ – Hamburk 1988, „L'or des princes barbares“ – Paříž 2000–2001, Mannheim 2001, atd.)

Pominout nelze ani Tejralovu činnost ve funkci ředitele brněnského archeologického ústavu (1990–1998), která zejména v době překotných změn a v kontextu s tím i výrazné redukce jednotlivých ústavů akademie věd, představovala nepochybně stabilizující prvek, projevující se zejména ve vypracování nové vědecko-výzkumné koncepce instituce, s jistými modifikacemi v podstatě platné do současnosti. Součástí této koncepce bylo i navázání těsných pracovních kontaktů s vysokými školami (UK v Praze, MU v Brně, SU v Opavě) a stejně tak se zahraničními partnery, zajištěné dvoustrannými dohodami a smlouvami. V rámci této kooperace probíhalo i jeho pedagogické působení, týkající se převážně základů římské limitní archeologie.

Daly by se jistě vyzdvihnout mnohé další aktivity, připomeňme jen, že jeho hlubokému a ryzímu badatelství se dostalo ocenění také v mezinárodním měřítku, když byl jmenován dopisujícím členem Německého archeologického ústavu, řádným členem Rakouského archeologického ústavu, dopisujícím členem Rakouské akademie věd, čestným členem Polské archeologické společnosti atd. Kromě toho byl dlouholetým členem stálé rady Unie věd prehistorických a protohistorických za Českou republiku, předsedou Českého komitétu archeologického a předsedou Vědecké rady brněnského archeologického ústavu.

Jaroslav Tejral patří bezesporu k našim nejplodnějším badatelům, a to nejen kvantitou svých výstupů, ale především jejich kvalitou. Jeho zápal pro věc je imponující, ale i inspirující. Je stále schopen vytyčovat nové cíle, uvážlivě volit prostředky (metodu) a cesty k jejich dosažení. Je otevřený nejnovějším trendům, ba co více, je schopen je vstřebat a přijmout či naopak modifikovat anebo seriózně a někdy i vášnivě s nimi polemizovat. To ostatně prokázal i ve svých posledních pracích – monografii „Einheimische und

Fremde. Das norddanubische Gebiet zur Zeit der Völkerwanderung“, Brno 2011 a kolektivním díle „Langobardische Gräberfelder in Mähren I.“, Brno 2011.

Přejme mu, ať mu jeho pracovní nasazení vydrží ještě dlouhá léta a zejména ať mu stále slouží zdraví.

Mnogaja ljeta/Ad multos annos

Pavel Kouřil

Laudatio ad honorem domini Jaroslaoui Tejral

With an enviable enthusiasm and in all mental and physical strength, doc. PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc. celebrated 80 years of his journey through life. He is a native of Valtice in South Moravia, where he was born as the second twin on 28 August 1933 and together with his brother brought long-awaited joy to the family of a general practitioner in Valtice and later in Břeclav. His colleagues, friends and disciples decided to publish a volume of collected papers on this important and unique occasion, which should appreciate the long-time activity of the jubilarian in the field of research, organisation and education.

Jaroslav's childhood, youth and start of professional career, however, were by far not easy. In the fall of 1938, when Břeclav was annexed by the Germans, the whole family was forced to move out and find refuge in the village of Bošovice near Vyškov, in a picturesque landscape at the western border of Ždánice Forest. Jaroslav went to local elementary school in 1939–1945 and in 1946 he was admitted to gymnasium (secondary school) in the Antonínská Street in Brno, from which he graduated in 1952. It may have been either the country of his childhood, rich in history and monuments, or the then still undevastated fortified house at Bošovice, which awakened in this perceptive pupil and student a deep interest in history and initially also in medieval fortified residences. That is why in 1953 already, he began to optionally attend selective courses in the Faculty of Arts of the Jan Evangelista Purkyně University in Brno, but he could not study in the university for a bad character reference. Therefore he worked for a short time as ordinary labourer in excavations conducted by the Institute of Archaeology of the Czechoslovak Academy of Sciences in Brno. However, soon he was called up for military service in the then Auxiliary Technical Battalions, first in Podolíneč in East Slovakia, later in Rajhrad near Brno. Even in these unfavourable circumstances he strived for admittance to archaeology studies until he succeeded. During his studies already, he felt attracted by the problems of the Roman Period, which was also reflected in the topic of his degree thesis "Moravia in the Early Roman Period" and this orien-

tation then marked his whole professional career; we must say that it was indisputably to the benefit of the studied period and Czech as well as European archaeology as a whole. In the end of 1959 he began to work again as ordinary labourer and shortly thereafter as research fellow in the Institute of Archaeology in Brno. After having spent several years at the research base in Mikulčice, where he participated in large-scale excavations of Great Moravian sacred architecture (churches No. 6–10), he was transferred to the Brno department in the mid 1960s. Here he could finally pay full attention to "his" period and began to be gradually concerned with scientific problems which, until then, were not treated at all or remained on the periphery of interest of professional community – that is, problems of the Roman Period and Migration Period in a wider Central European and European context. In the course of the 1960s–1990s he published many studies and monographs (see Bibliography), which found positive response both in Czech and in foreign literature (especially Austrian, German, Polish and recently also French, English and Russian) and are considered to be of indisputable benefit to the study of fundamental questions of historical development, mainly in territories to the north of Middle Danube.

In connection with the topic in question, the systematic research on the so far only archaeologically examined antique feature on the territory of Bohemia and Moravia – the 2nd century AD Roman fortification near the deserted village of Mušov – yielded in many regards surprising and unexpected results. Among the merits of the jubilarian indisputably also counts the established (especially since the 1990s) narrow cooperation with top foreign scientific institutions which are concerned with the same or similar problems and related projects. The high prestige in professional circles made him take part in important international exhibitions, which often made use of his conception and view of the problem studied („Germanen, Hunnen und Awaren“ – Nuremberg 1987, Frankfurt 1988, „Die Langobarden“ – Hamburg 1988, „L'or des princes barbares“ – Paris 2000–2001, Mannheim 2001, etc.).

We must also mention Tejral's activity in the position of the director of the Institute of Archaeology in Brno (1990–1998). Especially at the time of rapid changes and the related distinct reduction of individual institutes of the Czech Academy of Sciences he undoubtedly represented a stabilising element reflected in a new scientific and research conception of the institution, which after some modifications is in principle still valid today. This conception also involved establishment of tight working contacts with universities (Charles University in Prague, Masaryk University in Brno, Silesian University in Opava) and with foreign partners, which were secured by bilateral agreements and contracts. Within the scope of this cooperation he also

performed his educational activity which mainly concerned the basics of Roman Limes archaeology.

Many other activities also could be accentuated and it should be remarked that his in depth and pure explorative activity was also appreciated on an international scale, when he was appointed a corresponding member of the German Archaeological Institute, ordinary member of the Austrian Archaeological Institute, corresponding member of the Austrian Academy of Sciences, honorary member of the Polish Archaeological Society, etc. Besides this, he also was a long-time member of the Permanent Board of the Union of Prehistoric and Protohistoric Sciences for the Czech Republic, chairman of the Czech Archaeological Committee and chairman of the Scientific Board of the Institute of Archaeology in Brno.

Jaroslav Tejral undoubtedly counts among our most prolific researchers, not only by the quantity of his outputs, but also due to their quality. His professional ardour is imposing but also inspiring. He is always able to set up new goals, choose prudently the means (method) and ways to achieve them. He is open towards the newest trends, moreover, he is able to absorb and accept or, on the contrary, modify them, or argue against them seriously and sometimes even passionately. This, after all, was also exemplified in his most recent works – the monograph „Einheimische und Fremde. Das norddanubische Gebiet zur Zeit der Völkerwanderung“, Brno 2011 and the collective work „Langobardische Gräberfelder in Mähren I.“, Brno 2011.

May his working commitment last for many years and, above all, may he live long in good health.

Mnogaja ljeta/Ad multos annos

Pavel Kouřil

Ad multos annos

Léta pádí nezadržitelně a doba vymknutá z kloubů šílí, zejména v posledních letech. Ale ty Jaroslave jsi jistě stále těch téměř čtyřiceti let, kdy jsme se poprvé setkali u příležitosti dnes jistě již legendárního symposia ke dvacátému výročí od zahájení výzkumů v Mikulčicích, jehož se zúčastnila řada tehdejších předních osobností slovanské archeologie, jako byl B. A. Rybakov z Moskvy, W. Hensel z Varšavy či J. Herrmann z tehdejšího východního Berlína a také bývalý rektor tehdy University J. E. Purkyně, kde jsem ještě za jeho rektorství na konci „zlatých šedesátých let“ začal své studium, T. Martinec. Tento nezapomenutelný bývalý rektor univerzity šel z nudy a recese umývat s uklízečkami nádobí po předchozím večerním zasedání.

Já jsem byl tehdy po absolvování studia prehistorie a etnografie na FF UJEP v roce 1972 a po odstranění B. Dostála z funkce vedoucího Katedry prehistorie v následujícím roce 1973 začínající „neperspektivní“ asistent a působil jsem jako technik na archeologickém výzkumu slovanského hradiště Pohansko u Břeclavi. A tehdy mě Jaroslav spolu se Zdeňkem Klanicou pozvali dodatečně na toto zasedání a tam došlo k nezapomenutelnému setkání s akademikem J. Poulikem, kterému jsem se vyhýbal, neboť jsem novopečený a náležitě sebevědomý absolvent pronesl cosi drzého k jedné pracovníci Archeologického ústavu ČSAV v Brně. A tam došlo u příležitosti toho, co je pro každého nutností a kam „chodil i císař pán pěšky“ k rozhovoru na téma: „Víš o tom konkursu na místo odborného pracovníka Archeologického ústavu v Brně“. Samozřejmě jsem o něm věděl, ale chtěl jsem odejít do Nitry, kam jsem se hlásil do vědecké aspirantury, jak se tehdy nazývalo doktorské studium, a tak jsem „dělal blbýho“, že ne. Výzvu „přihlaš se“ od samého akademika jsem nemohl odmítnout. Až po letech mi při nějakém zasedání při dobrém víně Jaroslav prozradil: „My jsme ho tam za tebou se Zdeňkem poslali“.

A tak počala moje nová životní etapa spojená na patnáct let s Archeologickým ústavem ČSAV v Brně a především s Jaroslavem, jenž mě zasvěcoval do úskalí i předností života této instituce, zejména v době, kdy zastupoval Zdeňka Klanicu pobývajícího na ročním studijním pobytu v Moskvě, ve vedení výzkumu v Mikulčicích. Tam ostatně po ukončení vysokoškolských studií začínal a prakticky vedl zejména terénní odkryvy a dokumentaci u VI., VIII. a IX. kostela i na jiných místech. A toto přátelství nám zůstalo na celý život. Mohl bych vzpomínat na další mnohdy zábavné, ale hlavně zásadní události, jichž jsme byli nejen svědky, ale někdy i spoluúčastníky. O tom všem někdy příště. Zejména to byla tvá úloha po roce 1989, kdy jsi stanul na osm let v čele brněnského archeologického ústavu, jehož novou koncepci jsi aktivně formoval a je základem činnosti pracoviště dodnes. Ale to již jsem pracovníkem této přední archeologické instituce nebyl, neboť po krátkém působení v Moravském zem-

ském muzeu v Brně během let 1989–1994, jsem přešel na Filozofickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně. To je již jiná kapitola, ale naše přátelské i odborné styky trvají dále, včetně tvého pedagogického působení na Ústavu archeologie a muzeologie FF MU v Brně.

Milý Jaroslave, do dalších let ti přeji pevné zdraví a hlavně další publikace i ediční počiny, které výrazně obohacují naše vědomosti o době římské a stěhování národů, a činí tě předním odborníkem na tuto problematiku v evropském kontextu.

Ad multos annos

† Zdeněk Měřínský

Ad multos annos

Years go by very fast and the time went mad, mainly in the past few years. But you, Jaroslav, are a fixed star for almost forty years since we met for the first time on the occasion of an already legendary symposium celebrating the twentieth anniversary of the beginning of excavations at Mikulčice. This symposium was attended by many leading personalities in the then Slavic archaeology, among them B. A. Rybakov from Moscow, W. Hensel from Warsaw or J. Herrmann from the then eastern Berlin, as well as T. Martinec – former Rector of the then Jan Evangelista Purkyně University, where I started my studies still under his rectorship at the end of the “golden sixties”. To kill the time and have some fun, this unforgettable former university rector helped the cleaning ladies wash dishes after previous evening session.

After having completed my studies in prehistory and ethnography at the Faculty of Arts of the Jan Evangelista Purkyně University in 1972 and after removal of B. Dostál from the position of Chair Holder at the Chair of Prehistory in the next year 1973, I was a beginning assistant “with poor prospect” and I worked as a technician in archaeological excavations of the Slavic stronghold Pohansko near Břeclav. And in those days, Jaroslav together with Zdeněk Klanica invited me to attend the above event. There I met under peculiar circumstances the academician J. Poulík, whom I avoided at that time, because, being a fresh and pretty self-confident graduate, I said something impertinent to a female co-worker of the Institute of Archaeology of the Czechoslovak Academy of Sciences in Brno. And when I went “where even the emperor must go on foot” to do the necessary business, I held a conversation about the following topic: “Do you know about that competition for the position of a professional co-worker of the Institute of Archaeology in Brno?” Of course I knew about it, but I wanted to leave to Nitra where I applied for a research fellow position, as the doctoral studies were called at that

time, so I pretended to know nothing about and said “no”. But I could not say “no” when an academician invited me to apply for the position. Only many years later, during some meeting with good wine, Jaroslav revealed a secret to me: “Me and Zdeněk, we have sent him to meet you there”.

And so began a new phase of my life connected for fifteen years with the Institute of Archaeology of the Czechoslovak Academy of Sciences in Brno and mainly with Jaroslav, who initiated me into the difficulties and advantages of the life in this institution. Particularly in the period when he acted as a deputy for Zdeněk Klanica, who spent a one-year-long research fellowship in Moscow, in his position of the site director at Mikulčice. This, after all, was his first workplace after completion of university studies – he was mainly responsible for excavations and documentation of the churches No. VI, VIII and IX as well as of other places. And we maintained this friendship through our lives. I could remember some other important events, often funny, in which we were not only witnesses, but sometimes also participants. About this all maybe next time. It was mainly your role after 1989, when you became for eight years the head of the Institute of Archaeology in Brno, whose new conception was actively formed by you and is still the base of all activities in this institution. But at that time I already did not work in this archaeological institution, because after a short period in the Moravian Museum in Brno in 1989–1994 I went to the Faculty of Arts of the Masaryk University in Brno. This already is another chapter, but our friendly as well as professional contacts still last, including your educational activity at the Department of Archaeology and Museology, Faculty of Arts, Masaryk University in Brno.

Dear Jaroslav, I wish you for the coming years all the best and mainly new publications and editorial work, which distinctly enrich our knowledge about the Roman Period and Migration Period and make you to a top expert in this field in European context.

Ad multos annos

† Zdeněk Měřínský

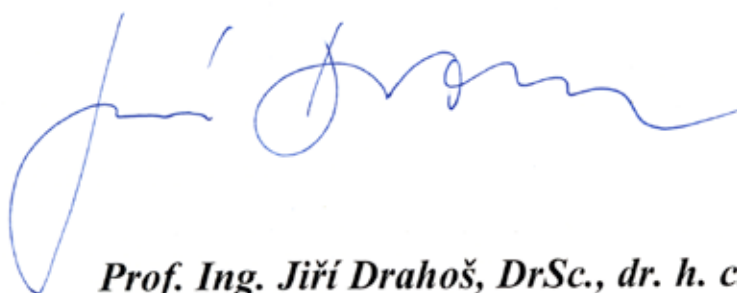
***Předseda
Akademie věd České republiky***

***za celoživotní úspěšnou vědeckou práci
a zásluhy o rozvoj pracoviště a vědního oboru
jmenuje***

Doc. PhDr. Jaroslava Tejrál, DrSc.

***emeritním vědeckým pracovníkem
Akademie věd České republiky***

Praha 9. října 2012

Prof. Ing. Jiří Drahoš, DrSc., dr. h. c.

*Archeologický ústav
Slovenskej akadémie vied Nitra*

udeľuje

Ďakovný list

*Doc. PhDr. Jaroslavovi Tejralovi, DrSc.
pri príležitosti životného jubilea 80 rokov*

Vážený pán docent,

dovoľte mi, aby som Vám v mene svojom i v mene zamestnancov Archeologického ústavu SAV v Nitre čo najsrdečnejšie pogrataloval k životnému jubileu – 80-tym narodeninám.

Ste významným bádateľom, ktorý mimoriadnym spôsobom ovplyvnil poznanie včasnodedinného obdobia a v tomto smere ste sa stali jednou z profilujúcich vedeckých osobností v celoeurópskom rozmere. Oceňujeme skutočnosť, že vo svojom širokom vedeckom programe ste venovali veľkú pozornosť aj výsledkom nášho bádania a slovenským nálezom.

Rád by som sa Vám úprimne poďakoval za podporu, priazeň a pomoc, ktorú ste ako riaditeľ a funkcionár nášho bratského pracoviska – Archeologického ústavu AV ČR v Brne, ale aj ako vedec, kolega a priateľ venovali nášmu ústavu a jeho pracovníkom.

Vážený pán docent, milý Jaroslav, chcel by som Vám zaželať veľa zdravia, osobnej pohody a úspechov vo Vašej obdivuhodnej vedeckej práci.

Nitra 15.11. 2013

PhDr. Matej Ruttkay, CSc.

riaditeľ

DIE ÖSTERREICHISCHE AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN

ihrem

korrespondierenden Mitglied im Ausland

Ph.D. D.Sc. Jaroslav TEJRAL

zum 80. Geburtstag

am 28. August 2013

Sehr geehrter Herr Kollege!

Die ÖAW beehrt sich, Ihnen anlässlich Ihres 80. Geburtstages die besten Wünsche für den weiteren Verlauf Ihres wissenschaftlichen Lebens und selbstverständlich auch für Gesundheit und Wohlbefinden zu übermitteln!

Geboren in Valtice in Südmähren, haben Sie nach Absolvierung Ihrer Studien an der Universität Brunn seit 1960 in ununterbrochener Folge Ihre Tätigkeiten der wissenschaftlichen Erforschung des zentraleuropäischen Raumes – und hier insbesondere des 1. Jahrtausends unserer Zeitrechnung – gewidmet:

Beginnend mit den Forschungen am großmährischen Burgwall in Mikulčice, wo Sie wesentlichen Anteil an der Entdeckung und Untersuchung von Kirchen des 8. und 9. Jahrhunderts innehatten, haben Sie sich besonders mit der römischen Kaiserzeit und den Akkulturationsverhalten der germanischen Gentes beschäftigt.

Die Vielzahl Ihrer Veröffentlichungen, Ihrer Monografien und Beiträge in internationalen Zeitschriften zeigt Ihre Kenntnis archäologischer Hinterlassenschaften, die Sie in einen historischen Kontext bringen konnten und so wesentlich die europäische Frühgeschichtsforschung des 1. Jahrtausends prägten.

Wir möchten nicht verhehlen, Ihnen dafür zu danken, dass Sie auch in Zeiten einer „Eisernen Grenze“ stets den Kontakt mit der österreichischen Forschung intensiv pflegten und trotz mancher politischer Auseinandersetzungen die fachliche Integrität hochhielten. Der beste Beweis für diese internationale Zusammenarbeit sind die bisher 24 Tagungen der „Grundprobleme frühgeschichtlicher Entwicklungen im mittleren Donauraum“, die Sie gemeinsam mit den Kollegen unserer Akademie veranstaltet haben und die in diesem Jahr zum 25. Mal stattfinden wird.

Die Wiederentdeckung und jahrzehntelange Untersuchung im römischen „Außenlager“ von Mušov sind ein Beispiel für Ihr hohes wissenschaftliches Engagement zu Fragen der Auseinandersetzungen zwischen „Rom an der Donau“ und den germanischen Gentes der Markomannen und Quaden.

Die Wiederentdeckung und jahrzehntelange Untersuchung im römischen „Außenlager“ von Mušov sind ein Beispiel für Ihr hohes wissenschaftliches Engagement zu Fragen der Auseinandersetzungen zwischen „Rom an der Donau“ und den germanischen Gentes der Markomannen und Quaden. veränderten und damit zur Herausbildung neuer Ethnien beitrugen.

Wenn Sie heute anlässlich Ihres 80. Geburtstages an Ihre wissenschaftliche Karriere als Dr. Sc. und in weiterer Folge als emeritierter Direktor des Archäologischen Instituts in Brunn zurückblicken, so werden Sie erkennen, dass Ihr Engagement und Ihr Einsatz Ihnen nicht nur Mitgliedschaften – wie etwa im Deutschen Archäologischen Institut, im Institut des Conseil Permanent der UISPP, im Österreichischen Archäologischen Institut und nicht zuletzt in der Österreichischen Akademie der Wissenschaften –, sondern auch die Anerkennung der internationalen Forschung in höchstem Maße gebracht haben.

Eine Anerkennung, die durch Ihre mehr als hundert wissenschaftlichen Beiträge für sich spricht!

Die ÖAW dankt Ihnen für die stete Zusammenarbeit, die Offenheit im Gespräch, und ersucht Sie, durch Ihre wissenschaftliche Arbeit weiterhin in gewohnter Weise zu den „Grundproblemen frühgeschichtlicher Entwicklungen im mittleren Donauraum“ beizutragen.

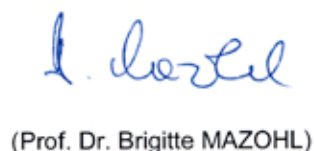
Wien, im August 2013

Der Präsident:

(Prof. Dr. Anton ZEILINGER)

Die Präsidentin der phil.-hist. Klasse:

(Prof. Dr. Brigitte MAZOHL)

Der Vizepräsident:

(Doz. Dr. Michael ALRAM)

Jaroslav Tejral – jubileum významného evropského vědce-archeologa

Ačkoli své kulaté narozeniny oslavil J. Tejral již v roce 2013 a další polokulaté se blíží, jsou to důvody připomenout si osobnost tohoto neobyčejně aktivního a inspirujícího badatele evropského formátu, jenž se nesmazatelně zapsal do protohistorického výzkumu barbarských kultur a civilizací doby římské a doby stěhování národů a do zkoumání problematiky antického vojenského zásahu severně od Dunaje již za svého života.

Doc. PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc. se narodil 28. srpna 1933 ve Valticích v rodině lékaře, jako „mladší“ z dvojčat. Po maturitě svá vysokoškolská studia započal na Fakultě architektury Vysokého učení technického v Brně. V roce 1952 zažádal o přestup na Ústav pro prehistorii a protohistorii (dnes Ústav archeologie a muzeologie) Masarykovy univerzity, neboť zájem o dávnou historii našich zemí jej provázal již od gymnaziálních let. Vzhledem k průtahům při vyřizování přestupu byl povolán k nástupu do prezenční vojenské služby. Od roku 1954 studoval jako žák prof. E. Šimka a prof. F. Kalouska obor archeologie na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. V roce 1959 obhájil diplomovou práci na téma „Morava v době římské“ a obor archeologie absolvoval s vyznamenáním.

Po studiích nastoupil do Archeologického ústavu Československé akademie věd, pobočky v Brně na místo odborného asistenta. Od roku 1960 do r. 1963 působil při výzkumu velkomoravského centra v Mikulčicích a účastnil se výzkumu sídlištního areálu na předhradí i odkryvů několika církevních staveb. Kromě dokončování výzkumu V. kostela v rámci opevněného hradiště - akropole byl v následujících letech pověřen výzkumy dalších staveb v přilehlém předhradí, a to VI. (1960), IX. a X. kostela (1963, 1964) a také VII. a VIII. kostela, dvou staveb, které sám v terénu objevil. Výsledky těchto terénních aktivit však nemohl patřičně vyčíst, neboť byl v roce 1964 z organizačních důvodů přeložen do Brna a pověřen výzkumem doby římské, což bylo jeho původní odborné zaměření.

Od konce šedesátých let zpracovával rozsáhlý nálezový materiál ze střední a mladší doby římské. Výsledky zúročil v kandidátské disertaci (CSc.) s názvem „Problémy Moravy v mladší době římské“, kterou obhájil v roce 1972. Přes počáteční negativní postoje vedení Archeologického ústavu prosadil obnovení výzkumu nejatraktivnějšího antického objektu na území Moravy – „Hradiska“ u Mušova, který započal ve dvacátých letech minulého století A. Gnirs. Sondážní a revizní práce zahájil J. Tejral v roce 1976, pak krátce v roce 1979. Za poměrně skromné institucionální podpory výzkum pokračoval zvláště od roku 1984. K obratu došlo až po roce 1991, kdy byly pod jeho vedením zabezpečeny potřebné finanční prostředky formou celkem pěti projektů

z Grantové agentury AV ČR a Grantové agentury ČR, které pokračovaly až do roku 2010. Výsledky doložily nejen výjimečné postavení mušovského areálu jako důležitého opěrného bodu Říma v oblasti severně od Dunaje, ale vedly i k odhalení dalších vojenských objektů římského vojska na Moravě – prvních pochodových táborů – na našem území do té doby neznámých.

Hlavním tématem vědeckovýzkumné činnosti J. Tejrala v osmdesátých letech se stala problematika kulturního, společenského a etnického vývoje barbarských kmenů v období pozdní antiky, v době stěhování národů a časného středověku. Cílem bylo rozmnožit dosavadní archeologické prameny a na základě nových poznatků přehodnotit starší materiálové fondy. Výsledkem této práce byla kniha „Morava na sklonku antiky“, vydaná v roce 1982, která se stala podkladem pro obhájení vědecké hodnosti doktora historických věd (DrSc.) v roce 1985. Na základě souboru tištěných studií „Die barbarischen Völkerwanderungen der mittleren und spätesten Kaiserzeit und ihr archäologischen Niederschlag“ se v roce 2001 habilitoval před vědeckou radou FF MU v Brně a byl jmenován docentem.

Do roku 1990 zastával v rámci Archeologického ústavu ČSAV funkce vedoucího technického oddělení a vedoucího protohistorického oddělení. V roce 1990 byl na základě volby a o dva roky později na základě konkurzního řízení ustanoven do funkce ředitele Archeologického ústavu ČSAV (dnes AV ČR). Tuto funkci vykonával ve dvou funkčních obdobích do roku 1998.

Po svém nástupu do funkce ředitele navrhl a uskutečnil novou koncepci pracoviště ve třech hlavních oblastech jeho činnosti. Koncepce oblasti samotného výzkumu souvisela s tehdejšími stavem vědecko-technické základny i s novými potřebami a možnostmi pracoviště. V důsledku tehdy vyžadovaného snížení počtu pracovníků téměř o 50%, které bylo dovršeno přeřazením části kapacit do nově vznikajícího Ústavu archeologické památkové péče Brno v rezortu ministerstva kultury, došlo k podstatným změnám výzkumného programu. Spočívaly v orientaci vědeckých aktivit na tři hlavní výzkumné směry, v nichž Archeologický ústav dosahoval nejlepších výsledků a v nichž, díky specifické situaci v oblasti své působnosti i dlouhodobým vědeckým tradicím, zastával nezastupitelnou roli. První výzkumný směr se zaměřil na dobu mladého paleolitu a jeho základnu tvořila světoznámá naleziště v okolí Dolních Věstonic a Pavlova. Druhý byl věnován výzkumu vývoje oblasti severně od Dunaje v období antiky. Nebývalé možnosti k řešení této otázky poskytují ve střední Evropě ojedinělé terénní odkryvy římské pevnosti na „Hradisku“ u Mušova a na dalších lokalitách v okolí. Tento směr byl postupně rozšířen o výzkum doby stěhování národů. Třetí stěžejní směr výzkumu se soustředil na období raného středověku, k jehož výzkumu právě v brněnském Archeologickém ústavu vybízejí výjimečné nálezy na hradisku v Mikulčicích.

Při volbě hlavních výzkumných směrů se vycházelo i z toho, že příslušné vědecké aktivity byly dobře zajišťovány potřebnou infrastrukturou v rámci detašovaných pracovišť v Dolních Věstonicích, Mikulčicích a pro okolí Mušova základnou v Dolních Dunajovicích. Orientace výzkumu na tři základní směry, které řeší otázky pro region Moravy nejtypičtějších fenoménů kulturně-historického vývoje, zůstávají jádrem koncepce ústavu až do dnešních dnů.

Změny se podařilo realizovat také v oblasti publikačních možností. Stav, který doposud panoval, zejména při zveřejňování větších prací nebo tematických souborů, nebyl optimální a vyžadoval rozšíření. Nejdůležitějším počinem bylo v tomto směru založení řady Spisy Archeologického ústavu AV ČR v Brně, jejichž první svazek vyšel v roce 1995 a další následují do dnešních dnů.

Další oblastí, které byla věnována maximální pozornost, bylo zintenzivnění vědeckých kontaktů se zahraničními pracovišti, především v Rakousku, Německu a postupně i ve Francii. Byly uzavřeny smlouvy o vzájemné spolupráci s Institutem für Ur- und Frühgeschichte Vídeňské univerzity, s Römisch-Germanisches Zentralmuseum v Mohuči, s některými laboratořemi CNRS v Paříži, dále s Archeologickým ústavem SAV v Nitře, s Archeologickým ústavem UAN v Kyjevě atd. Rovněž se J. Tejralovi podařilo dojednat první pracovní stáže našich pracovníků v zahraničí, zejména v Německu a Rakousku a zrealizovat společné výzkumné projekty.

Aktivně se účastnil mezinárodních kongresů, symposií a konferencí v zahraničí (v Německu, Rakousku, Velké Británii, Francii, Maďarsku, Rusku, Bulharsku, Španělsku, Ukrajině, Švédsku atd.), na nichž vždy vystupoval s referátem, rovněž tak na mezinárodních symposiích organizovaných v ČR.

Po skončení funkčního období ředitele, od roku 1998 do roku 2004 zastával funkci zástupce ředitele Archeologického ústavu AV ČR v Brně. Do roku 2011 působil jako člen Vědecké rady, posléze pak Rady pracoviště a do roku 2007 jako volený člen Sněmu AV ČR. V letech 2002–2007 byl členem Celoakademické koordinační komise pro zařazování pracovníků do nejvyššího kvalifikačního stupně a v letech 2004–2011 členem podoborové komise 404 (historické vědy, národopis) Grantové agentury ČR. Je členem komise pro obhajoby DSc. v oboru archeologie AV ČR. V roce 2012 byl předsedou Akademie věd jmenován emeritním pracovníkem Archeologického ústavu AV ČR. V letech 1992–2000 byl hlavním redaktorem Přehledu výzkumů a od roku 1995 již zmíněné řady Spisy Archeologického ústavu AV ČR v Brně. V současné době je členem redakční rady Přehledu výzkumů a Památek archeologických.

V rámci spolupráce s vysokými školami přednášel na vybraná témata pro studenty Ústavu archeologie a muzeologie FF MU v Brně (mezi léty 1980–2000), pro studenty Ústavu klasické archeologie FF UK v Praze (1991–2000). Vedl a spo-

lupodílel se na vedení diplomových a magisterských prací v rámci Ústavu archeologie a muzeologie FF MU v Brně (E. Droberjar 1991; Z. Karasová 1996; M. Kalábek 1996), tamtéž byl školitelem disertačních prací (E. Droberjar 1996; O. Šedo 2000; T. Zeman 2010; J. Jílek 2013) a několik prací vede i v současnosti. Byl členem oborových rad na fakultách několika ústavů a kateder (Ústav archeologie a muzeologie FF MU v Brně – trvá, Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou/dnes Ústav pro archeologii FF Univerzity Karlovy v Praze, Ústav historických věd/dnes Archeologický ústav Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě, Katedry archeologie Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové – trvá) a členem oborové komise na Katedře klasické archeologie Filozofické fakulty Trnavské univerzity v Trnavě.

Tejralovy výsledky dlouhodobého výzkumu kulturního a mocenskopolitického zásahu antického Říma do oblasti severně od římské hranice i studium problémů migrace, akulturace, kontinuity a diskontinuity vývoje přineslo zcela nové pohledy na situaci v období mezi pozdní antikou a raným středověkem nejen na Moravě, ale i v celém středoevropském pásmu. Tato témata vyžadovala, aby byla zpracovávána v rámci velkých mezinárodních projektů. Na mnohých se jubilant podílel jako spoluřešitel. První byl uskutečněn v rámci Ost-West programu společně s Institutem Ur- und Frühgeschichte (dnes Institut für Urgeschichte und historische Archäologie) Vídeňské univerzity a Rakouskou akademií věd (1990–1996). Mezi významné patří tři projekty v rámci spolupráce mezi AV ČR a francouzským Centre national de la recherche scientifique (1994–2006), které byly zaměřeny na srovnávací studia evropských regionů na sklonku antiky. Společný projekt s Römisch-Germanisches Zentralmuseum Mainz (1999–2002) se týkal zpracování nálezů z výjimečného královského hrobu z Mušova. Zvláště významný byl projekt *Transformation. The Development of a Common Culture in the Northern Provinces of the Roman Empire from Britain to the Black Sea* v programu Culture 2000 (koordinátorem bylo Römisch-Germanisches Zentralmuseum Mainz, 2004–2007). Další významnější projekt *Kontinuita nebo změna. Migrující a autochtonní populace na prahu středověku* v rámci mezinárodního projektu AV ČR (2009–2011) probíhal společně s projektem *Untersuchungen und Kartierungen von Sr, Pb und O Isotopen zur Herkunftbestimmung ortsfremder Personverbände während der Frühen Mittelalters* v rámci programu *Neue Wege der Langobarden-Forschung* řešeným Německým archeologickým ústavem (Deutsches Archäologisches Institut) a podporovaným německým spolkovým ministerstvem pro vzdělání a výzkum (Bundesministerium für Bildung und Forschung).

J. Tejral se účastnil organizace a uskutečnění velkých zahraničních i domácích výstav: v Germanisches Nationalmuseum, Nürnberg (1987–1988); Musée des Antiquités nationales, Saint-Germain-en-Laye (2000–2001); Reiss-

Museum Mannheim/dnes Reiss-Engelhorn-Museen Mannheim (2001) a společné výstavy tří institucí – Archeologický ústav AV ČR Brno, Muzeum města Brna a Moravské zemské muzeum Brno (2003).

Výsledky badatelské činnosti i úspěšné snahy o zintenzivnění mezinárodní spolupráce se odrazily v mnohých oceněních, zejména ze strany zahraničních institucí. V roce 1991 byl J. Tejral jmenován dopisujícím členem Německého archeologického ústavu (Deutsches Archäologisches Institut), od roku 1992 je čestným členem Polské archeologické společnosti (Stowarzyszenie Naukowe Archeologów Polskich), od roku 1999 členem korespondentem Rakouské akademie věd (Österreichische Akademie der Wissenschaften), od téhož roku řádným členem Rakouského archeologického ústavu (Österreichisches Archäologisches Institut) a od roku 2011 dopisujícím členem Archeologického ústavu SAV v Nitře. Českou archeologii zastupoval na mezinárodním fóru jako člen Conceil permanent při Mezinárodní unii věd prehistorických a protohistorických (UISPP) od r. 1991 a byl rovněž předsedou Českého národního archeologického komitétu při Akademii věd ČR (1991–2006).

Jaroslav Tejral je jedním z hlavních specialistů na archeologii doby římské a stěhování národů střední Evropy a stále je publikačně velmi činný. Je autorem nebo spoluautorem devíti knižních publikací a v sedmi případech jednotlivých kapitol v monografiích, velkého počtu studií a článků, z nichž valná část byla zveřejněna v zahraničí. Některé z nich vyšly v prestižních nakladatelstvích, např. Gallimard.

Do dalších aktivních let přejeme jubilantovi hodně zdraví, tvůrčích sil a nových vědeckých myšlenek.

Eduard Droberjar

Jaroslav Tejral – anniversary of a recognised European scholar-archaeologist

Even though J. Tejral already celebrated his round birthday in 2013 and the next half-round is approaching, there are some reasons to remember this extraordinarily active and inspiring researcher of European renown, who already in his life left indelible traces in protohistoric research into barbarian cultures and civilisations of the Roman Period and the Migration Period, and in research into the problem of antique military intervention in the territory north of the Danube.

Doc. PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc, was born on 28 August 1933 in the family of a physician in Valtice, as the “younger” twin. After having completed the secondary school education, he began to study at the Faculty of Architecture, Brno

University of Technology. In 1952 he applied for transfer to the Department of Prehistory and Protohistory (today Department of Archaeology and Museology) of the Masaryk University, because he has been interested in ancient history of our lands since his secondary school years already. Due to delays in the transfer procedure he was called up to military service. Since 1954 he studied as a disciple of Prof. E. Šimek and Prof. F. Kalousek in the field of archaeology at the Faculty of Arts of the Masaryk University in Brno. In 1959 he defended a thesis titled “Moravia in the Roman Period” and graduated in archaeology with honours.

After having completed his studies, he began to work as a research fellow in the Brno branch of the Institute of Archaeology, Czechoslovak Academy of Sciences. From 1960 to 1963 he has participated in research into the Great Moravian centre at Mikulčice and worked in excavations of the settlement area in the suburb and of several religious buildings. In addition to completing the excavations of church No. V within the fortified acropolis, in the following years he was also entrusted with excavations of another buildings in the adjacent suburb, namely the churches No. VI (1960), IX and X (1963, 1964) as well as churches No. VII and VIII which he himself discovered. However, he could not exploit the results of these field activities in full extent, because in 1964, for organisational reasons, he was transferred to Brno and entrusted with research on the Roman Period, which was his original professional specialization.

Since the end of the 1960s he analysed and evaluated a great volume of finds from the Middle and Late Roman Periods. Then he used the results in his candidate dissertation (CSc.) titled “The problems of Moravia in the Late Roman Period”, which he defended in 1972. Despite the initial negative attitudes by the management of the Institute of Archaeology, he was able to revive the excavations of the most attractive antique feature on the territory of Moravia – “Hradisko” near Mušov, which started under A. Gnirs in the 1920s. Test trenching and revision works were opened by J. Tejral in 1976, and then shortly in 1979. The excavations, with relatively poor institutional support, mainly continued since 1984. A change for the better occurred after 1991, when the research directed by J. Tejral obtained necessary financial means in the form of five projects by the Funding Agency of the Czech Academy of Sciences and the Czech Science Foundation, which continued until 2010. The results not only confirmed an exceptional position of the Mušov site as an important strongpoint of Rome on the territory north of the Danube, but induced the discovery of another military features of the Roman army in Moravia – the first temporary camps, which until then were unknown in our country.

The main topic of the scientific and research work by J. Tejral in the 1980s became the problem of cultural, social and ethnical development of barbarian peoples in Late Antiquity.

ty, in the Migration Period and in the Early Middle Ages. The aim was to increase the volume of existing archaeological sources and re-evaluate older material evidence on the basis of new knowledge. The result of this work was the book "Moravia at the End of Antiquity", published in 1982, which became the base for defending the academic degree of doctor of historical sciences (DrSc.) in 1985. In 2001 he presented to the Scientific Board of the Faculty of Arts of the Masaryk University his inaugural dissertation based on a series of printed studies "Die barbarischen Völkerwanderungen der mittleren und spätesten Kaiserzeit und ihr archäologischer Niederschlag" (Barbarian migrations in the Middle and Late Roman Periods and their archaeological reflection) and qualified as associate professor. Until 1990 he has worked in the Institute of Archaeology of the Czechoslovak Academy of Sciences as the head of the Technical Department and head of the Department of Protohistory. In 1990 he was appointed director of the Institute of Archaeology of the Czechoslovak Academy of Sciences (today Czech Academy of Sciences) upon election and two years later upon competition. He held this office over two tenures until 1998.

After being appointed director, he elaborated and pursued a new conception of the institution in three main fields of its activities. The conception of research was associated with the then situation in science and technology and with new needs and possibilities of the institution. The research programme underwent fundamental changes in consequence of a required reduction of personnel by almost 50 % and transfer of a part of capacities to the newly established Institute of Archaeological Heritage Brno within the competency of the Ministry of Culture. The changes consisted in orientation of scientific activities on three main research areas, in which the Institute of Archaeology achieved the best results and in which it played an irreplaceable role based on a specific situation in the field of its activities and on long-term scientific traditions. The first research area was focused on the Upper Palaeolithic period and it was based on the world-famous localities in the neighbourhood of Dolní Věstonice and Pavlov. The second area was dedicated to the development on the territory north of the Danube in Antiquity. The research on these problems is supported by excavations of a Roman fortress on the hill "Hradisko" near Mušov and at other localities in the neighbourhood, which are unique in Central European context. This area was gradually extended by research on the Migration Period. The third main research area was focused on the early medieval period, which has been studied in the Institute of Archaeology Brno on the basis of unique finds from the Mikulčice stronghold.

The selection of the main research areas was also based on the fact that individual scientific activities were supported by necessary infrastructure of the branch departments in

Dolní Věstonice, Mikulčice and of the research base at Dolní Dunajovice in the neighbourhood of Mušov. The orientation of research on three main areas, which are dealing with the most typical phenomena of culture-historical development in Moravia, still constitute the core of the conception of this institution until today.

Changes were also realised in the sphere of publishing activities. The previous state of affairs, above all in connection with publication of larger works or thematic series, was not optimal and required extension. The most important undertaking in this regard was the founding of the series *Spisy Archeologického ústavu AV ČR v Brně*, whose first volume was issued in 1995 and the next ones follow until today.

Another area, which has been paid maximal attention to, was the intensification of scientific contacts with foreign institutions, above all in Austria, Germany and gradually also in France. Contracts on cooperation were concluded with Institute of Prehistory and Early History, University of Vienna, with Romano-Germanic Central Museum in Mainz, with some CNRS laboratories in Paris, Institute of Archaeology of the Slovak Academy of Sciences in Nitra, Institute of Archaeology of the Ukrainian Academy of Sciences in Kiev, etc. J. Tejral also arranged the first research fellowships of our workers abroad, particularly in Germany and Austria, and realised joint research projects.

He took an active part in international congresses, symposia and conferences abroad (in Germany, Austria, Great Britain, France, Hungary, Russia, Bulgaria, Spain, Ukraine, Sweden, etc.), where he always held lectures, as well as in international symposia organised in the Czech Republic.

After the end of his tenure as director, from 1998 to 2004, he held the post of a deputy director at the Institute of Archaeology, Czech Academy of Sciences in Brno. Until 2011 he was member of the Scientific Board and later the Institutional Board, and until 2007 he was elected member of Assembly of the Czech Academy of Sciences. In 2002–2007 he was member of the academic coordination commission for inclusion of workers in the highest qualification degree, and in 2004–2011 he was member of sub-discipline commission 404 (historical sciences, ethnography) of the Czech Science Foundation. He is member of the commission of the Czech Academy of Sciences for defending the DSc. degree in archaeology. In 2012 he was appointed by the President of the Academy of Sciences a co-worker emeritus of the Institute of Archaeology, Czech Academy of Sciences. In 1992–2000 he was editor-in-chief of the specialised periodical *Přehled výzkumů* and since 1995 of the above-mentioned series *Spisy Archeologického ústavu AV ČR v Brně*. Currently he is member of the Editorial Board in the journals *Přehled výzkumů* and *Památky archeologické*. Within the cooperation with universities he held lectures on selected topics for students of the Department of

Archaeology and Museology, Faculty of Arts, Masaryk University in Brno (in 1980–2000), and for students of the Department of Classical Archaeology, Faculty of Arts, Charles University in Prague (1991–2000). He acted as advisor and co-advisor in diploma theses and master theses in the Department of Archaeology and Museology, Faculty of Arts, Masaryk University in Brno (E. Droberjar 1991; Z. Karasová 1996; M. Kalábek 1996), as doctoral supervisor in the same department (E. Droberjar 1996; O. Šedo 2000; T. Zeman 2010; J. Jílek 2013) and he also is advisor in several theses today. He was member of expert committees in several faculties and departments (Department of Archaeology and Museology, Faculty of Arts, Masaryk University in Brno – in progress, Department of Prehistory and Early History/ today Department of Archaeology, Faculty of Arts, Charles University in Prague, Department of Historical Sciences/ today Department of Archaeology, Faculty of Philosophy and Sciences, Silesian University in Opava, Department of Archaeology, Philosophical Faculty, University of Hradec Králové – in progress) and member of expert committee in the Department of Classical Archaeology, Faculty of Arts, Trnava University in Trnava.

Tejral's results of a long-term research into the cultural and power-political intervention of ancient Rome in the territory north of the Roman frontier, and his studying of problems connected with migration, acculturation, continuity and discontinuity of development brought entirely new perspectives of the situation in the period between Late Antiquity and Early Middle Ages not only in Moravia, but in the whole of Central Europe. These topics had to be addressed within the scope of large-scale international projects. J. Tejral participated in many of them as co-applicant. The first one was realised within the Ost-West programme in cooperation with Department of Prehistory and Early History (today Department of Prehistory and Historical Archaeology), University of Vienna, and the Austrian Academy of Sciences (1990–1996). Among important undertakings are three projects in cooperation between the Czech Academy of Sciences and the French Centre national de la recherche scientifique (1994–2006), which were focused on comparative studies of European regions at the end of Antiquity. A joint project with Romano-Germanic Central Museum Mainz (1999–2002) was targeted at processing of finds from the unique royal tomb of Mušov. Particularly significant was the project titled *Transformation. The Development of a Common Culture in the Northern Provinces of the Roman Empire from Britain to the Black Sea* within the Culture 2000 programme (coordinated by the Romano-Germanic Central Museum Mainz, 2004–2007). Another significant project *Continuity or Change. Migrating and Autochthonous Populations at the Onset of Middle Ages* within an international research programme of the Czech Academy of Sciences (2009–2011) ran parallel to another project

Untersuchungen und Kartierungen von Sr, Pb und O Isotopen zur Herkunftsfestimmung ortsfremder Personenverbände während des frühen Mittelalters within the programme *Neue Wege der Langobarden-Forschung* of the German Archaeological Institute, supported by the German Federal Ministry of Education and Research.

J. Tejral participated in organisation and realisation of large international and national exhibitions: in the German National Museum, Nuremberg (1987–1988); Musée des Antiquités nationales, Saint-Germain-en-Laye (2000–2001); Reiss-Museum Mannheim/today Reiss-Engelhorn-Museums Mannheim (2001), and of a joint exhibition by three institutions – Institute of Archaeology of the Czech Academy of Sciences Brno, Brno City Museum and Moravian Museum Brno (2003).

The results of research activity and the successful efforts to intensify the international cooperation were reflected in many awards, mainly from foreign institutions. In 1991, J. Tejral was appointed corresponding member of the German Archaeological Institute, since 1972 he has been honorary member of the Polish Archaeological Society, since 1999 he has been corresponding member of the Austrian Academy of Sciences and ordinary member of the Austrian Archaeological Institute, and since 2011 he has been corresponding member of the Institute of Archaeology of the Slovak Academy of Sciences in Nitra. Since 1991 he represented Czech archaeology in the international forum as a member of Permanent Council of the International Association of Prehistoric and Protohistoric Sciences (UISPP), and he also was chairman of the Czech National Archaeological Committee of the Czech Academy of Sciences (1991–2006). Jaroslav Tejral is one of the top specialists in archaeology of the Roman Period and Migration Period in Central Europe and he is still very active at publishing. He is author or co-author of nine books and in seven cases of individual chapters in monographs, and author of many studies and articles, the majority of which were published abroad. Some of them were published in well-known publishing houses, for example Gallimard.

We wish the jubilarian for the coming years all the best, good health, a great deal of creative energy and many new scientific ideas.

Eduard Droberjar

BIBLIOGRAFIE JAROSLAVA TEJRALA

MONOGRAFIE

1973

TEJRAL, J., 1973: Mähren im 5. Jahrhundert. Die Stellung des Grabes XXXII aus Smolín im Rahmen der donauländischen Entwicklung zu Beginn der Völkerwanderungszeit. Studie Archeologického ústavu ČSAV v Brně I, 3. Praha.

1974

TEJRAL, J., 1974: Völkerwanderungszeitliches Gräberfeld bei Vyškov (Mähren). Studie Archeologického ústavu ČSAV v Brně II, 2. Praha.

1975

TEJRAL, J., 1975: Die Probleme der späten römischen Kaiserzeit in Mähren. Studie Archeologického ústavu ČSAV v Brně III, 2. Praha.

1976

TEJRAL, J., 1976: Grundzüge der Völkerwanderungszeit in Mähren. Studie Archeologického ústavu ČSAV v Brně IV, 2. Praha.

1982

TEJRAL, J., 1982: Morava na sklonku antiky – Mähren an der Neige der Antike. Monumenta Archaeologica 19. Praha.

1986

OLIVA, P.–BURIAN, J.–NEMEŠKALOVÁ–JIROUDKOVÁ, Z.–TEJRAL, J., 1986: Tabula Imperii Romani. Castra Regina, Vindobona, Carnuntum: Auf der Grundlage der Weltkarte 1:1000000, Blatt M–33. Praha.

2000

CALLIGARO, T.–KAZANSKI, M.–KOCH, U.–PÉRIN, P.–TEJRAL, J.–VALLET, F., 2000: L'Or des princes barbares. Du Caucase à la Gaule Ve siècle après J.–C. Musée des Antiquités nationales, château de Saint–Germain–en–Laye, 26 septembre 2000 – 8 janvier 2001. Paris.

2002

PEŠKA, J.–TEJRAL, J., 2002: Das germanische Königsgrab von Mušov in Mähren, Teil 1–3. Römisch-Germanisches Zentralmuseum Monographien, Band 55. Mainz.

2011

TEJRAL, J., 2011: Einheimische und Fremde. Das norddanubische Gebiet zur Zeit der Völkerwanderung. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 33. Brno.

KAPITOLY V MONOGRAFIÍCH

1987

TEJRAL, J., 1987: Probleme der Völkerwanderungszeit nördlich der mittleren Donau. In: Germanen, Hunnen und Awaren. Schätze der Völkerwanderungszeit (Meninghin, W.–Springer, T.–Wamers, E., edd.), 351–367. Nürnberg.

1988

TEJRAL, J., 1988: Die Langobarden nördlich der mittleren Donau. In: Die Langobarden. Von der Unterelbe nach Italien (Busch, R., ed.), 39–54, 180–187, 194–202, 206–208, 216, 220–222, 226–230. Neumünster.

1993

TEJRAL, J., 1993: Na hranicích impéria (doba římská). In: Pravěké dějiny Moravy. Vlastivěda moravská. Země a lid. Nová řada 3 (Podborský, V., ed.), 424–470. Brno.

TEJRAL, J., 1993: Za dob velkého neklidu (doba stěhování národů). In: Pravěké dějiny Moravy. Vlastivěda moravská. Země a lid. Nová řada 3 (Podborský, V., ed.), 471–503. Brno.

1996

TEJRAL, J., 1996: Doba římská – Römische Kaiserzeit. In: Ondruš, V.–Salaš, M.–Čižmářová, J.–Tejral, J., Pravěk Moravy, 80–86. Brno.

TEJRAL, J., 1996: Doba stěhování národů na Moravě – Die Völkerwanderungszeit. In: Ondruš, V.–Salaš, M.–Čižmářová, J.–Tejral, J., Pravěk Moravy, 87–92. Brno.

2001

KAZANSKI, M.–KOCH, U.–PÉRIN, P.–TEJRAL, J.–VALLET, F., 2001: Europa in der Zeit der großen Völkerwanderungen. In: Das Gold der Barbarenfürsten. Schätze aus Prunkgräbern des 5. Jahrhunderts n. Chr. zwischen Kaukasus und Gallien (Wieczorek, A.–Périn, P., edd.), 14–87. Stuttgart.

2009

TEJRAL, J., 2009: Les Grandes Migrations. Depuis les Germains jusqu'à l'an mille. In: L'Europe. Un continent redécouvert par l'archéologie (Demoule, J. P., ed.), 125–135. Paris.

2011

TEJRAL, J., 2011: Zum Stand der Langobardenforschung im norddanubischen Raum. In: Tejral, J. – Stuchlík, S. – Čížmář, M. – Klanica, Z. – Klanicová, S., Langobardische Gräberfelder in Mähren I. (Tejral, J. – Peters, D. – Loskotová, Z., edd.), Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 39, 11–73. Brno.

EDITORSTVÍ MONOGRAFIÍ

1994

FRIESINGER, H. – TEJRAL, J. – STUPPNER, A. (edd.), Markomannkriege – Ursachen und Wirkungen. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 1. Brno.

1995

TEJRAL, J. – PIETA, K. – RAJTÁR, J. (edd.), Kelten, Germanen, Römer. Vom Ausklang der Latène–Zivilisation bis zum 2. Jahrhundert im Mitteldonauegebiet. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 3. Brno – Nitra.

1997

TEJRAL, J. – FRIESINGER, H. – KAZANSKI, M. (edd.), Neue Beiträge zur Erforschung der Spätantike im mittleren Donaunraum. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 8. Brno.

1999

TEJRAL, J. (ed.), Das mitteleuropäische Barbaricum und die Krise des römischen Weltreiches im 3. Jahrhundert. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 12. Brno.

TEJRAL, J. – PILET, CH. – KAZANSKI, M. (edd.), L'Occident romain et l'Europe centrale au début de l'époque des Grandes Migrations. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 13. Brno.

FISCHER, T. – PRECHT, G. – TEJRAL, J. (edd.), Germanen beiderseits des spätantiken Limes. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 14. Brno.

2002

TEJRAL, J. (ed.), Probleme der frühen Merowingerzeit im Mitteldonaunraum. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 19. Brno.

2007

TEJRAL, J. (ed.), Barbaren im Wandel. Beiträge zur Kultur- und Identitätsumbildung in der Völkerwanderungszeit. Spisy Archeologického AV ČR Brno 26. Brno.

2011

TEJRAL, J. – PETERS, D. – LOSKOTOVÁ, Z. (edd.), Langobardische Gräberfelder in Mähren I. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 39. Brno.

STUDIE, ČLÁNKY, ZPRÁVY

1960

TEJRAL, J., 1960: Průzkum podolského sídliště u Velatic, okres Brno – Feldbegehung auf der Podoler-Siedlung bei Velatic, Bez. Brno, Přehled výzkumů 1959, 161.

TEJRAL, J., 1960: Sídliště z doby římské u Lanžhota, okres Břeclav – Eine Siedlung aus der römischen Kaiserzeit bei Lanžhot, Bez. Břeclav, Přehled výzkumů 1959, 171.

TEJRAL, J., 1960: Sídliště z doby stěhování národů v Lovčičkách u Slavkova – Eine Siedlung aus der Völkerwanderungszeit in Lovčičky bei Slavkov, Přehled výzkumů 1959, 98.

TEJRAL, J., 1960: Sídlištní objekt z mladší doby římské v Prosiměřicích, o. Znojmo – Ein Siedlungsobjekt aus der jüngeren Kaiserzeit in Prosiměřice, Bez. Znojmo, Přehled výzkumů 1959, 87–93.

TEJRAL, J., 1960: Zachraňovací výzkum na sídlišti z doby římské v Hrádku – Rettungsgrabung auf einer kaiserzeitlichen Siedlung in Hrádek, Přehled výzkumů 1959, 81–82.

1961

TEJRAL, J., 1961: Žárové hroby starší doby římské ze Žarošic – Brandgräber aus der älteren Kaiserzeit aus Žarošice – Bez. Hodonín. In: Pravěk východní Moravy 2 (Dohnal, V., ed.), 110–120. Brno.

1964

TEJRAL, J., 1964: Sídliště ze střední a mladší doby hradištní na katastru obce Lužice u Hodonína – Siedlung aus der mittleren und jüngeren Burgwallzeit im Kataster der Gemeinde Lužice, Bez. Hodonín, Přehled výzkumů 1963, 61–62.

ONDŘÁČEK, J. – TEJRAL, J., 1964: Obytný objekt z počátku doby stěhování národů v Lovčičkách u Vyškova – Ein Wohnobjekt aus dem Beginn der Völkerwanderungszeit in Lovčičky bei Vyškov, Památky archeologické LV, 2, 363–369.

1965

TEJRAL, J., 1965: Sklad železných předmětů na hradišti v Mikulčicích – Ein Depot der Eisengegenstände aus dem Burgwall in Mikulčice. In: Almanach Velká Morava (Bárta, O., ed.), 136. Brno.

1966

TEJRAL, J., 1966: Habitat de l'époque des migrations à Lovčičky (Moravie). In: Investigations archéologiques en Tchécoslovaquie (Filip, J., ed.), 211–212. Prague.

1967

- TEJRAL, J., 1967: Hrob ze stěhování národů v Otnicích, okr. Vyškov – Ein Grab aus der Völkerwanderungszeit in Otnice, Bez. Vyškov, Přehled výzkumů 1966, 41.
- TEJRAL, J., 1967: K otázce importu bronzových nádob na Moravu ve starší době římské – Zur Frage der älterromerzeitlichen importierten Bronzegefäße in Mähren, Památky archeologické LVIII, 1, 81–134.
- TEJRAL, J., 1967: Nové nálezy na římsko–barbarském sídlišti u Lanžhota, okr. Břeclav – Neue Funde von der römisch-barbarischen Siedlung bei Lanžhot, Bez. Břeclav, Přehled výzkumů 1966, 39.
- TEJRAL, J., 1967: Nové sběry střepového materiálu na sídlišti u Lužic, okr. Hodonín – Neue Lesefunde von Scherbenmaterial auf der Siedlung bei Lužice, Bez. Hodonín, Přehled výzkumů 1966, 40.

1968

- TEJRAL, J., 1968: Keramické nálezy z doby římské v Hraběticích (okr. Znojmo) – Römerzeitliche Keramikfunde in Hrabětice (Bez. Znojmo), Přehled výzkumů 1967, 58.
- TEJRAL, J., 1968: Nový sídlištní objekt z doby stěhování národů v Lovčičkách (okr. Vyškov) – Ein neuentdecktes Siedlungsobjekt aus der Völkerwanderungszeit in Lovčičky (Bez. Vyškov), Přehled výzkumů 1967, 60–61.
- TEJRAL, J., 1968: K otázce postavení Moravy v době kolem přelomu letopočtu – Zur Frage der Stellung Mährens um die Zeitrechnungswende, Památky archeologické LIX, 2, 488–518.

1969

- TEJRAL, J., 1969: Keramické nálezy z doby římské v Hraběticích, okr. Znojmo – Keramische Kaiserzeitliche Funde aus Hrabětice, Kr. Znojmo, Archeologické rozhledy XXI, 4, 525–534.
- TEJRAL, J., 1969: Zur Chronologie der älteren römischen Kaiserzeit im Lichte mährischer und westslowakischer Bodenfunde – K přínosu moravských a západoslovenských nálezů pro chronologii starší doby římské, Zborník Filozofickej fakulty a pedagogickej fakulty Univerzity Komenského, Musaica IX, 27–60.

1970

- TEJRAL, J., 1970: K interpretaci severovýchodních prvků v hmotné kultuře moravské oblasti na sklonku starší doby římské – Zur Interpretation der nordöstlichen Elemente in der materiellen Kultur des mährischen Raumes am Ende der älteren römischen Kaiserzeit, Památky archeologické LXI, 1, 184–215.
- TEJRAL, J., 1970: Kostrový hrob z doby stěhování národů v Dambořicích (okr. Hodonín) – Ein Skelettgrab der Völkerwanderungszeit in Dambořice (Bez. Hodonín), Přehled výzkumů 1968, 38.

TEJRAL, J., 1970: Markomanské války a otázka římského dovozu na Moravu v období po Kommodově míru – Die Markomannenkriege und die römischen Importe der jüngeren römischen Kaiserzeit in Mähren, Archeologické rozhledy XXII, 4, 389–411.

TEJRAL, J., 1970: Nález sídlištního objektu z pozdní doby římské v Lanžhotě (okr. Břeclav) – Fund eines spätrömerzeitlichen Siedlungsobjekts in Lanžhot (Bez. Břeclav), Přehled výzkumů 1968, 36–37.

TEJRAL, J., 1970: Nové nálezy na sídlišti z doby stěhování národů v Lovčičkách (okr. Vyškov) – Neue Funde aus der Völkerwanderungszeit von Lovčičky (Bez. Vyškov), Přehled výzkumů 1968, 39.

TEJRAL, J., 1970: Počátky doby římské na Moravě z hlediska hrobových nálezů – Die Anfänge der römischen Kaiserzeit vom Gesichtspunkt der Grabfunde, Študijné zvesti Archeologického ústavu Slovenskej Akadémie vied 18, 107–192.

TEJRAL, J., 1970: Sídlíštní objekt z Ladné (okr. Břeclav) – Ein Siedlungsobjekt in Ladná (Bez. Břeclav), Přehled výzkumů 1968, 36.

1971

- TEJRAL, J., 1971: Dva nové objekty na sídlišti z doby římské u Ladné (okr. Břeclav) – Zwei neue Objekte in der römerzeitlichen Siedlung bei Ladná (Bez. Břeclav), Přehled výzkumů 1969, 19–20.
- TEJRAL, J., 1971: Příspěvek k datování moravských hrobových nálezů ze sklonku starší a počátku mladší doby římské – Beitrag zur Datierung mährischer Grabfunde aus dem Ende der älteren und dem Beginn der jüngeren römischen Kaiserzeit, Slovenská archeológia XIX, 1, 27–93.

1972

- TEJRAL, J., 1972: Die donauländische Variante der Drehscheibenkeramik mit eingeglätteter Verzierung in Mähren und ihre Beziehung zur Tschernjachower Kultur. In: Vznik a počátky Slovanů 7 (Poulík, J., ed.), 77–139. Praha.
- TEJRAL, J., 1972: Pozdní doba římská a stěhování národů na Moravě – Die Spätkaiserzeit und die Völkerwanderungszeit in Mähren, Archeologické studijní materiály 10, 1, 183–196, 234–235.

1973

- TEJRAL, J., 1973: Die Probleme Mährens in der jüngeren römischen Kaiserzeit. Thesen der Kandidatendissertation, Přehled výzkumů 1972, 9–12.
- TEJRAL, J., 1973: Kostrové hroby z Mistřína, Polkovic, Šlapanic a Tasova a jejich postavení v rámci moravského stěhování národů – Die Skelettgräber aus Mistřín, Polkovice, Šlapanice und Tasov und ihre Stellung in Rahmen

der mährischen Völkerwanderungszeit, *Památky archeologické* LXIV, 2, 301–339.

1974

TEJRAL, J., 1974: Další výzkumy na sídlišti z doby římské v Ladrné (okr. Břeclav) – Weitere Grabung auf der Siedlung aus der römischen Kaiserzeit in Ladrná (Bez. Břeclav), *Přehled výzkumů 1973*, 53–54.

TEJRAL, J., 1974: K některým problémům římského importu na Moravu – Zu einigen Problemen des römischen Imports nach Mähren. In: *Římské importy. Referáty, přednesené na semináři, který se konal ve dnech 12.–13. února 1974 při příležitosti výstavy Římské nálezy v Čechách (1.–4. století)* (Sakař, V., ed.), 76–93, 124–125. Praha.

TEJRAL, J., 1974: Nález zahloubené chaty z doby stěhování národů v Lovčickách (okr. Vyškov) – Fund einer Erdhütte aus der Völkerwanderungszeit in Lovčičky (Bez. Vyškov), *Přehled výzkumů 1973*, 54–55.

TEJRAL, J., 1974: Společensko-ekonomický rozvoj Slovanů od 6. do konce 9. století – Gesellschaftlich-ökonomische Entwicklung der Slawen seit dem 6. bis dem 9. Jh. *Bulletin ČSAV* XX, 7–8, 16.

1975

TEJRAL, J., 1975: K langobardskému odkazu v archeologických pramenech na území Československa – Zum langobardischen Nachlaß in archäologischen Quellen aus dem Gebiet der Tschechoslowakei, *Slovenská archeológia* XXIII, 2, 379–446.

TEJRAL, J., 1975: Siedlungsobjekt aus der Völkerwanderungszeit in Drslavice (Bez. Uherské Hradiště), *Přehled výzkumů 1974*, 41–42.

TEJRAL, J., 1975: Symposium „Die sozial-ökonomische Entfaltung der Slawen vom 6. Jahrhundert bis zum Ende des 9. Jahrhunderts“ Mikulčice 26.–30. August 1974, *Přehled výzkumů 1974*, 96–97.

TEJRAL, J., 1975: Vorbericht über die Ergebnisse der einundzwanzigsten Grabungssaison in Mikulčice (Bez. Hodonín), *Přehled výzkumů 1974*, 46.

1977

TEJRAL, J., 1977: Abriss der Entwicklung in Mähren während der Völkerwanderungszeit, *Alt-Thüringen* 14, 244–257.

TEJRAL, J., 1977: Die älteste Phase der germanischen Besiedlung zwischen Donau und March. In: *Symposium Ausklang der Latène-Zivilisation und Anfänge der germanischen Besiedlung im mittleren Donauegebiet* (Chropovský, B., ed.), 307–342. Bratislava.

TEJRAL, J., 1977: Kostrové hroby z protoúnětického období v Otnicích (okr. Vyškov) – Körpergräber aus dem protoúněticer Zeitabschnitt in Otnice (Bez. Vyškov), *Přehled výzkumů 1975*, 16.

TEJRAL, J., 1977: Zachraňovací výzkum v písečníku u obce Ladrná (okr. Břeclav) – Rettungsgrabung in der Sandgrube bei der Gemeinde Ladrná (Bez. Břeclav), *Přehled výzkumů 1975*, 43–44.

1978

TEJRAL, J., 1978: Einige Probleme der Völkerwanderungszeit nördlich der mittleren Donau. In: *Die Völker an der mittleren und unteren Donau (V.–VI. Jh.)*, Symposium Zwettl 1978, 2 (Arbeitspapiere) (Wolfram, H.–Daim, F., edd.), 82–155. Wien.

TEJRAL, J., 1978: Nové výzkumy na římské stanici v Mušově (okr. Břeclav) – Neue Grabungen auf der römischen Station in Mušov (Bez. Břeclav), *Přehled výzkumů 1976*, 48–49.

1979

TEJRAL, J., 1979: Římské impérium a naše země – Das römische Imperium und unsere Länder. In: *Lidé a země*, 163–172. Praha.

1980

TEJRAL, J., 1980: K otázce doby stěhování národů a počátků slovanského osídlení na Moravě – К вопросу о времени переселения народов и начале славянского заселения Моравии. In: *IV. mezinárodní kongres slovanské archeologie*, Sofia 15.–22. septembra 1980. *Zborník referátov ČSSR* (Chropovský, B., ed.), 177–182. Nitra.

TEJRAL, J.–JELÍNKOVÁ, D., 1980: Nové nálezy z doby římské v Brodě nad Dyjí – New finds of the Roman Period at Brod nad Dyjí, *Archeologické rozhledy* XXXII, 4, 394–412.

1981

TEJRAL, J., 1981: Nové nálezy z římských stavebních objektů na Hradišti u Mušova – Neue Funde aus römischen Bauobjekten auf der Burgstall bei Mušov, *Jižní Morava* 17, 202–204, 213.

JELÍNKOVÁ, D.–TEJRAL, J., 1981: Předstihové a záchranné výzkumy na vodním díle Nové Mlýny, stavba 1: Mušov a okolí – Vorsprungs- und Rettungsgrabung auf dem Wasserwerk Nové Mlýny, Bau 1: Mušov und Umgebung. In: *Současné úkoly československé archeologie, referáty z celostátní konference československých archeologů*, Valtice 17.–20. 10. 1978 (Poulik, J., ed.), 174–180. Brno.

1982

TEJRAL, J., 1982: Nalazi iz doba Rimljanje u južnoj Moravskoj – Die Funde aus der Kaiserzeit in Südmähren, *Socijalistička Čehoslovačka* 12, 28–29.

1983

TEJRAL, J., 1983: Mähren und die Markomannenkriege, *Slovenská archeológia* XXXI, 1, 85–120.

TEJRAL, J., 1983: Po stopách Římanů. Nové poznatky o pobytu Římanů na Moravě, *Věda a život* XXVIII, 1, 29–33.

1985

TEJRAL, J., 1985: Naše země a římské Podunají na počátku doby stěhování národů – Unsere Länder und der römische Donauraum zu Beginn der Völkerwanderungszeit, *Památky archeologické* LXXVI, 2, 308–397.

TEJRAL, J., 1985: Spätromische und völkerwanderungszeitliche Drehscheibenkeramik in Mähren, *Archaeologia Austriaca* 69, 105–145.

1986

TEJRAL, J., 1986: Fremde Einflüsse und kulturelle Veränderungen nördlich der mittleren Donau zu Beginn der Völkerwanderungszeit. In: *Archaeologia Baltica*, Band VII. „Peregrinatio Gothica“ (Kmieciński, J., ed.), 175–238. Łódź.

TEJRAL, J., 1986: Neue Erkenntnisse zum römischen Stützpunkt am Burgstall bei Mušov in Südmähren, *Archeologické rozhledy* XXXVIII, 4, 395–410.

1987

TEJRAL, J., 1987: Bericht über die Eröffnung der Grabung römischer Bauobjekte bei der ehemaligen Gemeinde Mušov (Bez. Břeclav), *Přehled výzkumů* 1984, 34–35.

TEJRAL, J., 1987: Die Ergebnisse der Grabungssaison auf der römischen Station bei Mušov im Jahre 1985 (Bez. Břeclav), *Přehled výzkumů* 1985, 34–35.

TEJRAL, J., 1987: Zur Chronologie und Deutung der südöstlichen Kulturelemente in der frühen Völkerwanderungszeit Mitteleuropas, *Anzeiger des Germanischen Nationalmuseums* 1987, 11–46.

1988

TEJRAL, J., 1988: Zur Chronologie der frühen Völkerwanderungszeit im mittleren Donauraum, *Archaeologia Austriaca* 72, 223–304.

1989

TEJRAL, J., 1989: Grabungsergebnisse am „Burgstall“ bei Mušov im Jahre 1986 (Bez. Břeclav), *Přehled výzkumů* 1986, 44–46.

TEJRAL, J., 1989: K otázce pozdně římských sídlišť „zlechovského typu“ – Zur Frage der spätkaiserzeitlichen Siedlungen des „Zlechover Types“, *Časopis Moravského muzea, Vědy společenské* 74, 77–88.

1990

TEJRAL, J., 1990: Archäologischer Beitrag zur Kenntnis der völkerwanderungszeitlichen Ethnostrukturen nördlich der mittleren Donau. In: *Typen der Ethnogenese unter besonderer Berücksichtigung der Bayern*, Teil 2. Bericht

te des Symposions der Kommission für Frühmittelalterforschung, 27. bis 30. Oktober 1986, *Stift Zwettl, Niederösterreich* (Friesinger, H.–Daim, F., ed.), 9–87. Wien.

TEJRAL, J., 1990: Ergebnisse der Erforschung römischer Objekte auf „Hradiště“ (Burgstall) bei Mušov im Jahre 1987 (Bez. Břeclav), *Přehled výzkumů* 1987, 44–45.

TEJRAL, J., 1990: K chronologii spon z langobardských pohřebišť v Podunají – Zur Chronologie der langobardischen Fibeln aus dem Donaugebiet. In: *Pravěk a slovanské osídlení Moravy. Sborník k 80. narozeninám Josefa Poulíka* (Nekuda, V.–Unger, J.–Čižmář, M., ed.), 231–250. Brno.

TEJRAL, J., 1990: Vorgesobener Militärstützpunkt der 10. Legion in Mušov (Bez. Břeclav, ehem. Bez. Mikulov). In: *Akten des 14. Internationalen Limeskongresses 1986 in Carnuntum*. (Vetters, H.–Kandler, M., ed.), *Der römische Limes in Österreich* 36, 2, 789–795. Wien.

PEŠKA, J.–TEJRAL, J., 1990: Bohatý knížecí hrob z doby římské u Mušova – Reiches Fürstengrab aus der römischen Kaiserzeit bei Mušov, *Archeologické rozhledy* XLII, 5, 548–563.

1991

TEJRAL, J., 1991: Archeologická svědectví římsko–germánských vztahů v oblasti severně od středního Dunaje do doby markomanských válek. In: *Peška, J. a kol., Královská hrobka z Mušova. Barbaři a Římané nad středním Dunajem v prvních dvou stoletích nového letopočtu*, 5–13. Mikulov.

TEJRAL, J., 1991: Bohatý knížecí hrob z doby římské u Mušova a jeho vztahy k okolnímu světu – Das aufwendige Fürstengrab aus der Kaiserzeit bei Mušov und seine Beziehungen zur umliegenden Welt. In: *XX. Mikulovské symposium 24.–25. října 1990. Kulturně historické styky jižní Moravy* (Kordiovský, E., ed.), 171–180. Brno.

TEJRAL, J., 1991: Činnost a koncepce Archeologického ústavu ČSAV v Brně pro příští období – Forschungstätigkeit und die Konzeption des Archäologischen Institutes der CSAW, *Pravěk* 1991, 1, 12–15. Brno.

TEJRAL, J., 1991: Die archäologischen Zeugnisse der römisch-germanischen Beziehungen im Gebiet der mittleren Donau bis zu den Markomannenkriegen. In: *Peška, J. at alli, Die Königsgruft von Mušov. Germanen und Römer nördlich der mittleren Donau in den ersten zwei nachchristlichen Jahrhunderten*, 7–16. Mikulov.

TEJRAL, J., 1991: Nové antické nálezy na jižní Moravě, *Dějiny a současnost* 13, 1, 6–11.

TEJRAL, J., 1991: Pokus o kulturně historické hodnocení „královského hrobu“ z Mušova. In: *Peška, J. a kol., Královská hrobka z Mušova. Barbaři a Římané nad středním Dunajem v prvních dvou stoletích nového letopočtu*, 48–58. Mikulov.

TEJRAL, J., 1991: Versuch der historisch-kulturellen Auswertung des „Königsgrabes“ von Mušov. In: Peška, J. at alli, Die Königsgruft von Mušov. Germanen und Römer nördlich der mittleren Donau in den ersten zwei nachchristlichen Jahrhunderten, 53–64. Mikulov.

1992

TEJRAL, J., 1992: Die Probleme der römisch-germanischen Beziehungen unter Berücksichtigung der neuen Forschungsergebnisse im niederösterreichisch-südmährischen Thayaflußgebiet, Bericht der Römisch-germanischen Kommission, Band 73, 377–468.

TEJRAL, J., 1992: Einige Bemerkungen zur Chronologie der späten römischen Kaiserzeit in Mitteleuropa. In: Probleme der relativen und absoluten Chronologie ab Latènezeit bis zum Frühmittelalter. Materialien des III. Internationalen Symposiums: Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im nördlichen Mitteldonaugebiet. Kraków – Karniowice 3.–7. Dezember 1990 (Godłowski, K.–Madyda-Legutko, R., ed.), 227–248. Kraków.

TEJRAL, J., 1992: Znaczenie szlaku bursztynowego w okresie rzymskim i w okresie wędrówek ludów – The Importance of the Amber Route in the Roman and Migration Periods. In: Szlak bursztynowy. Biblioteka Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi Nr. 27, 1991 (Mikolajczyk, A.–Grygiel, R., ed.), 29–54. Łódź.

1993

TEJRAL, J., 1993: Die Ergebnisse der Grabungssaison auf der römischen Befestigung bei Mušov im Jahre 1989 (Bez. Břeclav), Přehled výzkumů 1989, 56.

TEJRAL, J., 1993: Die römische Auseinandersetzungen nördlich der Donau am Beispiel des archäologischen Befundes. In: Actes du XIIe Congrès International des Sciences Préhistoriques et Protohistoriques Bratislava 1–7 septembre 1991, 3 (Pavúk, J.–Bednár, P., ed.), 313–323. Bratislava.

DROBERJAR, E.–TEJRAL, J., 1993: Erforschung der römischen Höhenbefestigung am Mušov–Burgstall im Jahre 1991 (Bez. Břeclav), Přehled výzkumů 1991, 64–65.

1994

TEJRAL, J., 1994: Die archäologischen Zeugnisse der Markomannenkriege in Mähren – Probleme der Chronologie und historischen Interpretation. In: Markomannenkriege – Ursachen und Wirkungen (Friesinger, H.–Tejral, J.–Stuppner, A., ed.), Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 1, 299–324. Brno.

TEJRAL, J., 1994: New Contribution to the Research on Roman Military Disposition North of the Middle Danube, Eirene XXX, 23–54.

TEJRAL, J., 1994: Römische und germanische Militärausrüstungen der antoninischen Periode im Licht norddanubischer Funde. In: Beiträge zu römischer und germanischer Bewaffnung in den vier ersten nachchristlichen Jahrhunderten. Marburger Kolloquium (von Carnap-Bornheim, C., ed.), 27–59. Lublin – Marburg.

1995

TEJRAL, J., 1995: Die Verbündeten Roms nördlich des pannonischen Limes und ihre Nobilität während der Spätantike. In: La noblesse romaine et les chefs barbares du IIIe au VIIe siècle (Vallet, F.–Kazanski, M., ed.), Mémoires publiées par l'Association Française d'Archéologie Mérovingienne IX, 139–154. Paris.

TEJRAL, J., 1995: Zur Frage der frühesten elbgermanischen Machtzentren nördlich der mittleren Donau am Beispiel des römischen Importes. In: Kelten, Germanen, Römer im Mitteldonaugebiet vom Ausklang der Latène–Zivilisation bis zum 2. Jahrhundert (Tejral, J.–Pieta, K.–Rajtár, J., ed.), Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 3, 225–265. Brno – Nitra.

TEJRAL, J.–BOUZEK, J.–MUSIL, J., 1995: The Fortification of the Roman Military Station at Mušov near Mikulov, Archaeologia XLV, 1994, 57–68.

1996

TEJRAL, J., 1996: Contatti e contrasti tra Romani e Germani nell'area antistante i confini norico-pannonici e presupposti della romanizzazione. In: Lungo la via dell'ambra, Apporti altoadriatici alla romanizzazione dei territori del Medio Danubio (I sec. a. C. – I sec. d. C.), atti del convegno di studio, Udine–Aquila 16–17 settembre 1994 (Buora, M., ed.), 361–383. Udine.

TEJRAL, J., 1996: Les fédérés de l'Empire et la formation des royaumes barbares du Danube. Les Francs ou la genèse des nations, Dossiers d'Archeologie 223, 50–55.

TEJRAL, J., 1996: Report on the Current State in the Branch in the Czech Republic. Bollettino del XIII Congresso dell'Unione Internazionale delle Scienze e Preistoriche e protohistoriche, Abbo II, No. 3–febbraio 1995 (Giunchi, C., ed.), 99–101. Forlì.

TEJRAL, J., 1996: Resoconto sullo stato attuale nel campo archeologico nella Repubblica Ceca – Bollettino del XIII Congresso dell'Unione Internazionale delle Scienze e Preistoriche e protohistoriche, Abbo II, No. 3–febbraio 1995 (Giunchi, C., ed.), 124–125. Forlì.

1997

TEJRAL, J., 1997: Les fédérés de l'Empire et la formation des royaumes barbares dans la région du Danube moyen à la lumière des données archéologiques. In: Des royaumes barbares au regnum francorum l'occident à l'époque de Childéric et de clovis (vers 450–vers 530).

Actes des XVIIIes Journées Internationales d'Archéologie Mérovingienne Saint-Germain-en-Laye – Musée des Antiquités Nationales 23–24 avril 1997, Antiquités Nationales 29, 1997 (Vallet, F.–Kazanski, M.–Périn, P., edd.), 137–166. Saint-Germain-en-Laye.

TEJRAL, J., 1997: Mušov–Burgstall, Bez. Břeclav. Römische Station. In: Der römische Limes in Österreich. Führer zu den archäologischen Denkmälern (Friesinger, H.–Krinzinger, F., edd.), 287–293. Wien.

TEJRAL, J., 1997: Neue Aspekte der frühvölkerwanderungszeitlichen Chronologie im Mitteldonaauraum. In: Neue Beiträge zur Erforschung der Spätantike im mittleren Donaauraum (Tejral, J.–Friesinger, H.–Kazanski, M., edd.), Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 8, 321–392. Brno.

TEJRAL, J., 1997: The Roman Military Impact and the Natives North of the Middle Danube during the 1st Centuries AD. In: Roman Frontier Studies 1995. Proceedings of the XVIth International Congress of Roman Frontier Studies (Groenman-van Waateringe, W.–Beek van B. L.–Willems, W. J. H.–Wynia, S. L., edd.), Oxbow Monograph 91, 531–536. Oxford.

1998

TEJRAL, J., 1998: Die Besonderheiten der germanischen Siedlungsentwicklung während der Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit in Mähren und ihr Niederschlag im archäologischen Befund. In: Haus und Hof im östlichen Germanien. Tagung Berlin vom 4. bis 8. Oktober 1994 (Leube, A., ed.), Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie. Band 50. Schriften zur Archäologie der germanischen und slawischen Frühgeschichte Band 2, 181–207. Bonn.

TEJRAL, J., 1998: Die Grundprobleme der kaiserzeitlichen Fibelforschung im norddanubischen Raum. In: 100 Jahre Fibelformen nach Oscar Almgren. Internationale Arbeitstagung 25.–28. Mai 1997 Kleinmachnow, Land Brandenburg (Kunow, J., ed.), Forschungen zur Archäologie im Land Brandenburg 5, 387–398. Wünsdorf.

TEJRAL, J., 1998: Die römischen Militäraktionen und Romanisierungsprozesse im Vorfeld der norisch-pannonischen Donaugrenze im Spiegel des neuen archäologischen Befundes. In: Novae and the Romans on Rhine, Danube, Black Sea and Beyond the Frontiers of the Empire. Acta of the International Conference Wykno, Poland, 18–22. November 1995. Novensia 10 (Dyczek, P., ed.), 135–170. Warszawa.

TEJRAL, J., 1998: Morava v době římské a v době stěhování národů – Mähren in der Kaiserzeit und Völkerwanderungszeit. In: Morava v pravěku. Drobné studijní texty 1 (Klíma, B., ed.), 52–57. Brno.

TEJRAL, J., 1998: The Amber Route and the Roman Military Campaigns North of the Middle Danube Area during

the First Two Centuries A.D. – Jantarová stezka a římské vojenské výpravy severně středního Dunaje v průběhu prvních dvou století po Kr. In: Peregrinatio Gothica. Jantarová stezka (Čižmářová, J.–Měchurová, Z., edd.), Supplementum ad Acta Musei Moraviae, Scientiae Sociales LXXXII, 1997, 111–136. Brno.

1999

TEJRAL, J., 1999: Archäologisch-kulturelle Entwicklung im norddanubischen Raum am Ende der Spätkaiserzeit und am Anfang der Völkerwanderungszeit. In: L'Occident romain et l'Europe centrale au début de l'époque des Grandes Migrations (Tejral, J.–Pilet, CH.–Kazanski, M., edd.), Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 13, 206–271. Brno.

TEJRAL, J., 1999: Die spätantiken militärischen Eliten beiderseits der norisch-pannonischen Grenze aus der Sicht der Grabfunde. In: Germanen beiderseits des spätantiken Limes (Fischer, T.–Precht, G.–Tejral, J., edd.), Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 14, 217–292. Köln am Rhein – Brno.

TEJRAL, J., 1999: Die Völkerwanderungen des 2. und 3. Jhs. und ihr Niederschlag im archäologischen Befund des Mitteldonauraumes. In: Das mitteleuropäische Barbaricum und die Krise des römischen Weltreiches im 3. Jahrhundert (Tejral, J., ed.), Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 12, 137–213. Brno.

TEJRAL, J., 1999: New Aspects of the Roman-Germanic Confrontation on the Middle Danube until the Marcomannic Wars. In: Roman Frontier Studies. Proceedings of the XVIIth International Congress of Roman Frontier Studies XVII, 1997 (Gudea, N., ed.), 829–851. Zalău.

TEJRAL, J., 1999: Zum Stand der archäologischen Forschung über den römischen militärischen Eingriff in Gebieten nördlich der Donau, Přehled výzkumů 39, 1995–1996, 81–164.

2000

TEJRAL, J., 2000: Die Anfänge der Oberschichtsgräber mit polychromverzierten Arbeiten im mittleren Donaauraum. In: Les grenats et le style cloisonné du haut Moyen Age. Quatrième table-ronde du Musée des Antiquités nationales Saint-Germain-en Laye, 16–19.

TEJRAL, J., 2000: Mušov Hradisko. In: Mušov 1276–2000 (Kordiovský, E., ed.), 143–182. Pasohlávky.

TEJRAL, J., 2000: Nové poznatky k nálezu „hunského“ kotle z Rázové. Neue Erkenntnisse zum hunnischen Kessel von Rázová – Bennisch, Acta historica et museologica Universitatis Silesianae Opaviensis 5, 151–166.

TEJRAL, J., 2000: The Problem of the Primary Acculturation at the Beginning of the Migration Period. In: Die spätrömische Kaiserzeit und die frühe Völkerwander-

rungszeit in Mittel- und Osteuropa (Mączyńska, M.–Grabarczyk, T., edd.), 5–31. Łódź.

2002

TEJRAL, J., 2002: Beiträge zur Chronologie des langobardischen Fundstoffes nördlich der mittleren Donau. In: Probleme der frühen Merowingerzeit im Mitteldonaunraum (Tejral, J., ed.), Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 19, 313–358. Brno.

TEJRAL, J., 2002: Die germanische Silberfibel von Mušov und ihr archäologisch-historisches Umfeld – Germánská stříbrná spona z Mušova a její archeologicko-historické souvislosti, Slovenská archeológia XLIX, 1–2, 2001, 203–247.

TEJRAL, J., 2002: Doba římská v oblasti vodního díla – Die römische Kaiserzeit im Gebiet des Staubeckens. In: Oblast vodního díla Nové Mlýny od pravěku do středověku (Stuchlík, S., ed.), Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 20, 291–327. Brno.

TEJRAL, J., 2002: Markomannen. In: Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 20 (Beck, H.–Geuenich, D.–Steuer, H., edd.), 302–308. Berlin – New York.

TEJRAL, J., 2002: Markomannenkrieg. In: Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 20 (Beck, H.–Geuenich, D.–Steuer, H., edd.), 316–321. Berlin – New York.

TEJRAL, J., 2002: Mušov. In: Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 20 (Beck, H.–Geuenich, D.–Steuer, H., edd.), 425–433. Berlin – New York.

TEJRAL, J., 2002: Region pod Pavlovskými vrchy v době stěhování národů – Die Gegend unterhalb der Polauer Berge in der Zeit der Völkerwanderungszeit. In: Oblast vodního díla Nové Mlýny od pravěku do středověku (Stuchlík, S., ed.), Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 20, 355–363. Brno.

ČIŽMÁŘ, Z.–TEJRAL, J., 2002: Kriegergräber aus dem 5. Jh. n. Chr. in Prostějov–Držovice. In: Probleme der frühen Merowingerzeit im Mitteldonaunraum (Tejral, J., ed.), Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 19, 99–124. Brno.

2003

TEJRAL, J., 2003: Neue Erkenntnisse zur Frage der donauländisch-ostgermanischen Krieger – beziehungsweise Männergräber des 5. Jahrhunderts, Fundberichte aus Österreich 41, 496–524.

TEJRAL, J., 2003: Zur Frage der germanisch-sarmatischen kulturellen Beziehungen an der Wende von der älteren zur jüngeren Kaiserzeit. In: Kontakt – Kooperation – Konflikt. Germanen und Sarmaten zwischen dem 1. und dem 4. Jahrhundert nach Christus. Internationales Kolloquium des Vorgeschichtlichen Seminars der Philipps-Universität Marburg, 12.–16. Februar 1998 (von Carnap-Bornheim, C., ed.), Schriften des archäologischen

Landesmuseums, Ergänzungsreihe, Band 1, 239–274. Neumünster.

2004

TEJRAL, J., 2004: Mušov und Czarnówko. Bemerkungen zur weiträumigen Verbindungen zwischen germanischen Herrschaftszentren. In: Zentrum und Peripherie – Gesellschaftliche Phänomene in der Frühgeschichte. Materialien des 13. Internationalen Symposiums „Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im mittleren Donaunraum“, Zwettl, 4.–8. Dezember 2000 (Friesinger, H.–Stuppner, A., edd.), Mitteilungen der Prähistorischen Kommission 57, 327–387. Wien.

2005

TEJRAL, J., 2005: Smolín. In: Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 29 (Beck, H.–Geuenich, D.–Steuer, H., edd.), 160–162. Berlin – New York.

TEJRAL, J., 2005: Zur Unterscheidung des vorlangobardischen und elbgermanisch-langobardischen Nachlasses. In: Die Langobarden, Herrschaft und Identität (Pohl, W.–Erhart, W., edd.), Forschungen zur Geschichte des Mittelalters 9, 103–200. Wien.

2006

TEJRAL, J., 2006: Die germanische Gießereiwerkstatt in Pasohlávky (Bez. Břeclav). Ein Beitrag zur Frage der Fernhandels- und Kulturbeziehungen nach den Markomannenkriegen – Germánská kovolitecká dílna v Pasohlávkách (okr. Břeclav). Příspěvek k otázce dálkových obchodních a kulturních vztahů po markomanských válkách, Památky archeologické XCVII, 133–170.

TEJRAL, J., 2006: Velatice. In: Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 32 (Beck, H.–Geuenich, D.–Steuer, H., edd.), 107–109. Berlin – New York.

TEJRAL, J., 2006: Vinařice Kulturgruppe. In: Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 32 (Beck, H.–Geuenich, D.–Steuer, H., edd.), 414–423. Berlin – New York.

2007

TEJRAL, J., 2007: Das Attilareich und die germanischen gentes im Mitteldonaunraum. In: Attila und die Hunnen. Begleitbuch zur Ausstellung (Historisches Museum der Pfalz Speyer, ed.), 107–113. Stuttgart.

TEJRAL, J., 2007: Das Hunnenreich und die Identitätsfragen der barbarischen „gentes“ im Mitteldonaunraum aus der Sicht der Archäologie. In: Barbaren im Wandel. Beiträge zur Kultur- und Identitätsumbildung in der Völkerwanderungszeit (Tejral, J., ed.), Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 26, 55–119. Brno.

TEJRAL, J., 2007: Žuráň. In: Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 35 (Beck, H.–Geuenich, D.–Steuer, H., edd.), 953–966, Taf. 23, 24. Berlin – New York.

2008

TEJRAL, J., 2008: Die Marchstraße – Stand der archäologischen Forschungen. In: Rom auf dem Weg nach Germanien: Geostrategie, Vormarschstrassen und Logistik. Internationales Kolloquium in Delbrück–Anreppen vom 4. bis 6. November 2004 (Kühlborn, J. S. et al., ed.), Bodentaltertümer Westfalens 45, 69–101. Mainz.

TEJRAL, J., 2008: Ein Abriss der frühmerowingerzeitlichen Entwicklung im mittleren Donauraum bis zum Anfang des 6. Jahrhunderts. In: Kulturwandel in Mitteleuropa. Langobarden – Awaren – Slawen. Akten der Internationalen Tagung in Bonn vom 25. bis 28. Februar 2008. Kolloquien zur Vor- und Frühgeschichte 11 (Bemmann, J.–Schmauder, M., ed.), 249–283. Bonn.

TEJRAL, J., 2008: Ke zvláštnostem sídlištního vývoje v době římské na území severně od středního Dunaje – Zu den Besonderheiten der kaiserzeitlichen Siedlungsentwicklung nördlich des mittleren Donauraumes. In: Barbarská sídliště. Chronologické, ekonomické a historické aspekty jejich vývoje ve světle nových archeologických výzkumů, Archeologie barbarů 2007 (Droberjar, E.–Komoróczy, B.–Vachútová, D., ed.), Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 37, 67–99. Brno.

TEJRAL, J., 2008: Zur Frage langobardischer Funde nördlich der mittleren Donau. In: Die Langobarden. Das Ende der Völkerwanderung. Katalog zur Ausstellung im Rheinischen LandesMuseum Bonn 22. 8. 2008–11. 1. 2009 (Hegewisch, M., ed.), 53–71, 244–257. Bonn – Darmstadt.

STADLER, P.–FRIESINGER, H.–KUTSCHERA, W.–LAUERMANN, E.–RÁCZ, Z.–TEJRAL, J.–WILD, E. M.–ZEMAN, T., 2008: Kann man die Zuordnung zu den verschiedenen (ethnischen) Gruppen der Völkerwanderungszeit mittels naturwissenschaftlicher Datierungsmethoden verbessern? In: Hunnen zwischen Asien und Europa. Aktuelle Forschungen zur Archäologie und Kultur der Hunnen (Historisches Museum der Pfalz Speyer, ed.), Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mitteleuropas 50, 157–183. Langenweissbach.

2009

TEJRAL, J., 2009: Das Gebiet nördlich der mittleren Donau zur Zeit Marbods. In: Mitteleuropa zur Zeit Marbods. Tagung Roztoky u Křivokláta 4.–8. 12. 2006. 19. Internationales Symposium Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im mittleren Donauraum (Salač, V.–Bemmann, J., ed.), 149–202. Praha – Bonn.

TEJRAL, J., 2009: Langobardische Fürstengräber nördlich der mittleren Donau. In: Glaube, Kult und Herrschaft. Phänomene des Religiösen im 1. Jahrtausend n. Chr. in Mittel- und Nordeuropa. Akten des 59. Internationalen Sachsensymposiums und der Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im Mitteldonauraum (von

Freeden, U.–Friesinger, H.–Wamers, E., ed.), 123–162. Bonn.

TEJRAL, J., 2009: Römisch-germanisch bis zum Tod. Das Königsgrab in Mušov. In: 2000 Jahre Varusschlacht. Konflikt (Varusschlacht im Osnabrücker Land GmbH – Museum und Park Kalkriese, ed.), 128–130. Stuttgart.

TEJRAL, J., 2009: Roman Troop Movements to the North of Carnuntum Archaeological Evidence. Limes XX. XXth International Congress of Roman Frontier Studies. León (España), Septiembre, 2006 (Morillo, A.–Hanel, N.–Martín, E., ed.), Anejos de Gladius 13, 889–901. Madrid.

2010

TEJRAL, J., 2010: The Vandals from Their Origins to the Year 406 AD. In: El tiempo de los „Bárbaros“. Pervivencia y transformación en Galia e Hispania (ss. V–VI d. C.). Zona Arqueológica (Martínez, M. C.–Medina, E. S., ed.), 32–53. Madrid.

TEJRAL, J., 2010: Zur Frage der frühesten hunnischen Anwesenheit in Donauländlichen Provinzen am Beispiel des archäologischen Befundes – Otázka hunské přítomnosti v podunajských provinciích ve světle archeologických nálezů, Slovenská archeológia LVIII, 1, 81–122.

2011

TEJRAL, J., 2011: Die nachträglichen germanischen Siedlungsaktivitäten am Burgstall bei Mušov. Versuch einer Interpretation, Přehled výzkumů 52, 2, 39–73.

2012

TEJRAL, J., 2012: Cultural or Ethnic Changes? Continuity and Discontinuity on the Middle Danube on A.D. 500. In: The Pontic–Danubian Realm in the Period of the Great Migration. Collège de France – CNRS. Centre de recherche d'histoire et civilisation de Byzance. Monographies 36 (Ivanišević, V.–Kazanski, M., ed.), 115–188. Paris – Beograd.

TEJRAL, J., 2012: K současnému stavu archeologického i historického bádání o nejčasnějším středověku na Moravě – To the Present State of Archaeological and Historical Research on the Early Middle Ages in Moravia. In: Mezi raným a vrcholným středověkem. Sborník P. Kouřilovi k 60. narozeninám (Doležel, J.–Wihoda, M., ed.), 29–68. Brno.

2013

TEJRAL, J., 2013: Anonyme Herrscher des 5. Jahrhunderts nördlich der Donau und ihre Selbstdarstellung auf dem Weg ins Jenseits. In: Macht des Goldes, Gold der Macht. Herrschafts- und Jenseitsrepräsentation zwischen Antike und Frühmittelalter im mittleren Donauraum. Akten des 23. Internationalen Symposiums der Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im mittleren

Donauraum, Tengellic, 16.–19. 11. 2011 (Hardt, M.–Heinrich–Tamáska, O., ed.), 295–319. Weinstadt.

TEJRAL, J., 2013: The Connections Between the Region North to the Danube and Northern Europe. Some Aspects of Ethnic and Social Identity of the Fifth Century Elites. In: Inter Ambo Maria. Northern Barbarians from Scandinavia towards the Black Sea (Khrapunov, I.–Stylegar, F. A., ed.), 383–408. Kristiansand – Simferopol.

2014

TEJRAL, J., 2014: Reevaluated but Still Enigmatic – the Roman Site at „Burgstall“ (okr. Brno-venkov). In: Honesta Missione. Festschrift für Barbara Pferdehirt (Römisch-Germanisches Zentralmuseum, ed.), Monographien des Römisch-Germanischen Zentralmuseums, Band 100, 221–248. Mainz.

2015

TEJRAL, J., 2015: Die Zeit danach. Bemerkungen zum archäologischen Erscheinungsbild des norddanubischen Raumes nach den Markomannenkriegen. In: Non solum... sed etiam. Festschrift für Thomas Fischer zum 65. Geburtstag (Henrich, P.–Miks, CH.–Obmann, J.–Wieland, M., ed.), 431–448. Rahden/Westf.

TEJRAL, J., 2015: Some Remarks on the Transitional Phase between Early Roman and Late Roman Periods in the Region North of the Middle Danube. Poznámky k přechodné fázi mezi starší a mladší dobou římskou v oblasti severně od středního Dunaje, Přehled výzkumů 56, 2, 43–101.

TEJRAL, J., 2015: Spätantike Körperbestattungen mit Schwertbeigabe in römisch-barbarischen Grenzzonen Mitteleuropas und ihre Deutung. In: Romania Gothica II. The Frontier World. Romans, Barbarians and Military Culture. Proceedings of the International Conference at the Eötvös Loránd University. Budapest, 1–2 October 2010 (Vida, T., ed.), 29–236. Budapest.

TEJRAL, J., 2015: Zum Problem der Feinschmiedeproduktion im Mitteldonaauraum während des 5. Jahrhunderts nach Chr. – K problému produkce drobné kovové industrie v oblasti středního Dunaje v 5. století po Kr., Památky archeologické CVI, 291–362.

2016

TEJRAL, J., 2016: Die Metallgefäßausstattung des Königsgrabes von Mušov in Mähren im Vergleich mit früh- und spätkaiserzeitlichen Elitengräbern. In: Archäologie zwischen Römern und Barbaren. Zur Datierung und Verbreitung römischer Metallarbeiten des 2. und 3. Jahrhunderts n. Ch. im Reich und im Barbaricum – ausgewählte Beispiele (Gefäße, Fibeln, Bestandteile militärischer Ausrüstung, Kleingerät, Münzen). Internationales Kolloquium Frankfurt am Main, 19.–22. März

2009 (Voß, H. U.–Müller-Scheeßel, N., ed.), Kolloquien zur Vor- und Frühgeschichte, Band 22, 1, 271–307. Bonn.

TEJRAL, J., 2016: Nochmals zum archäologischen Niederschlag der frühen Völkerwanderungszeit in Nordprovinzen der römischen Reiches – Ještě jednou k odrazu časné doby stěhování národů v archeologických nálezech ze severních provincií římské říše, Přehled výzkumů 57, 1, 123–147.

TEJRAL, J., 2016: Die frühvölkerwanderungszeitlichen Elitengräber und das Problem der Stilgruppe Untersiebenbrunn. In: Wandel durch Migration? 26. internationales Symposium Grundprobleme frühgeschichtlichen Entwicklung in mittleren Donauraum. Arbeiten zur Archäologie Süddeutschlands 29. Straubing 2014 (Geisler, H., ed.), 39–84. Büchenbach.

TEJRAL, J., 2016: Spätantik – merowingisch – frühmittelalterlich. Strittige Übergänge im mittleren Donauraum aus der Sicht der Archäologie. In: Grenzübergänge. Spätromisch, frühchristlich, frühbyzantinisch als Kategorien der historisch-archäologischen Forschung an der mittleren Donau – Late Roman, Early Christian, Early Byzantine as Categories in Historical-Archaeological Research on the Middle Danube. Akten des 27. Internationalen Symposiums der Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im mittleren Donauraum, Ruma, 4.–7. 11. 2015 (Bugarski, I.–Heinrich–Tamáska, O.–Ivanišević, V.–Syrbe, D., ed.), Forschungen zu Spätantike und Mittelalter 4, 51–67. Remshalden.

Dagmar Jelínková

FIBELN VOM TYP DYBÄCK / INDEPENDENȚA ALS BEISPIEL WEITREICHENDER KONTAKTE ZWISCHEN NORD- UND SÜDOSTEUROPA AN DER SCHWELLE ZUR VÖLKERWANDERUNGSZEIT

JAN SCHUSTER

Abstrakt: In verschieden Gegenden Südost-, Mittel- und Nordeuropas wurden bestimmte Fibeln mit umgeschlagenem Fuß eines Typs gefunden, für den die Bezeichnung „Dybäck/Independența“ vorgeschlagen wird. Sie datieren in die Stufe C3 und treten sporadisch vielleicht noch in der nachfolgenden Stufe D1 auf. Ihre Herkunft ist im spätssarmatischen Milieu im heutigen Ungarn zu suchen. Gleiches trifft auf die Variante Kristineberg/Tiszaföldvár des genannten Fibeltyps zu. Welcher Art die Verbindungen waren, die zum gelegentlichen Auftreten von Fibeln des Typs Dybäck/Independența an der südlichen Ostseeküste und sogar in Südkandinavien führten, ist nicht zu bestimmen, sie scheinen allerdings die weiträumigen Kulturverbindungen der Völkerwanderungszeit vorwegzunehmen.

Schlüsselwörter: Späte Kaiserzeit/Völkerwanderungszeit – Nord-europa – Südosteuropa – Sarmaten – Fibel mit umgeschlagenem Fuß

DYBÄCK/INDEPENDENȚA-TYPE BROOCHES. AN EXAMPLE OF TRANSREGIONAL CONTACTS AT THE THRESHOLD OF THE MIGRATION PERIOD IN NORTH AND CENTRAL EUROPE

Abstract: In North and Southeast Europe, a special type of returned-foot brooches can be found which is clearly different from all the other types and forms within this group of brooches. It is referred to as the Dybäck/Independența type. The northernmost occurrence was recorded at the northern and southern Baltic coast but the area of highest incidence is located in the Tisza region. The brooches are dated to the C3 stage, however, they also may occur at the beginning of the Migration Period. Their genesis has most probably taken place in the Sarmatian milieu of what is now modern Hungary. But the nature of contacts leading to as far as the finds in the north cannot be specified. We only assume that they have taken place on the background of Germanic-Sarmatian relations in the broadest sense.

Key words: Late Roman Iron Age/Migration Period – Northern Europe – Southeast Europe – Sarmatians – brooch with inverted foot

SPONY TYPU DYBÄCK/INDEPENDENȚA. PŘÍKLAD NADREGIONÁLNÍCH KONTAKTŮ V POČÁTKÍCH DOBY STĚHOVÁNÍ NÁRODŮ V SEVERNÍ A STŘEDNÍ EVROPE

Abstrakt: V severní a jihovýchodní Evropě se vyskytuje typ spon s podvázanou nožkou, který se liší od všech ostatních typů a tvarů

v rámci této skupiny spon. Bývá označován jako typ Dybäck/Independența. Nejsevernější výskyt byl zaznamenán na severním a jižním pobřeží Baltského moře, hlavní území výskytu se však nachází v Potisí. Spony jsou datovány do stupně C3, objevují se však i na začátku doby stěhování národů. Jejich geneze probíhala pravděpodobně v sarmatském prostředí na území dnešního Maďarska. Jakého druhu byly kontakty vedoucí až k nálezům na severu, se však nedá přesně určit. Předpokládáme pouze, že probíhaly na pozadí germánsko-sarmatských vztahů v nejširším slova smyslu.

Klíčová slova: pozdní doba římská/doba stěhování národů – severní Evropa – jižní Evropa – Sarmaté – spony s podvázanou nožkou

Vor über einem halben Jahrhundert wurde bei Dybäck (vel Dybeck) im südlichen Schonen ein Frauengrab freigelegt, das einen reichen Trachtsatz barg (Stjernquist 1955, 173, Taf. 43; Skjöld 1968, Abb. 133).¹ Neben u.a. zwei Haraldstedfibeln (Abb. 1:3, 4), einer Fibel mit leicht verbreitertem Fuß und festem Nadelhalter (Abb. 1:2) und einer aus sieben runden, pressblechverzierten Platten komponierten Scheibelfibel (Abb. 1:1) gehört dazu eine Fibel mit umgeschlagenem Fuß (Abb. 5, 3:1), die durch ihre seitliche, sehr spezifische Bügelkontur und einige Fertigungsdetails auffällt und in Skandinavien eine Fremdform darstellt.

Das Stück war vollständig, zu einem Zeitpunkt vor 1977 ist der untere Fußteil weggebrochen, denn er fehlt auf der Abbildung in der Publikation aus diesem Jahr (Stjernquist 1977, Abb. 2:11). Es verfügt über einen rundstabigen Bügel, dessen vorderer Abschnitt derart steil abfällt, dass der Scheitelpunkt der Bügelbiegung sehr dicht bei der Spirale liegt. Im Gegensatz zu der sonst bei Fibeln mit umgeschlagenem Fuß in Mittel- und Nordeuropa mehrheitlich geschweiften oder geknickten Ausprägung ist der Übergang zum Fuß nur äußerst schwach durch eine Richtungsänderung des Bügelverlaufes markiert. Zwar ist der untere Fußteil weggebrochen, doch ist noch erkennbar, dass der Fuß offen gestaltet war, also ein deutlicher Abstand zwischen

¹ Dieser Beitrag entstand im Rahmen des Projektes „Okres wędrówek ludów między Odrą a Wisłą“ (The Migration period between Oder and Vistula, DEC-2011/02/A/HS3/00389).

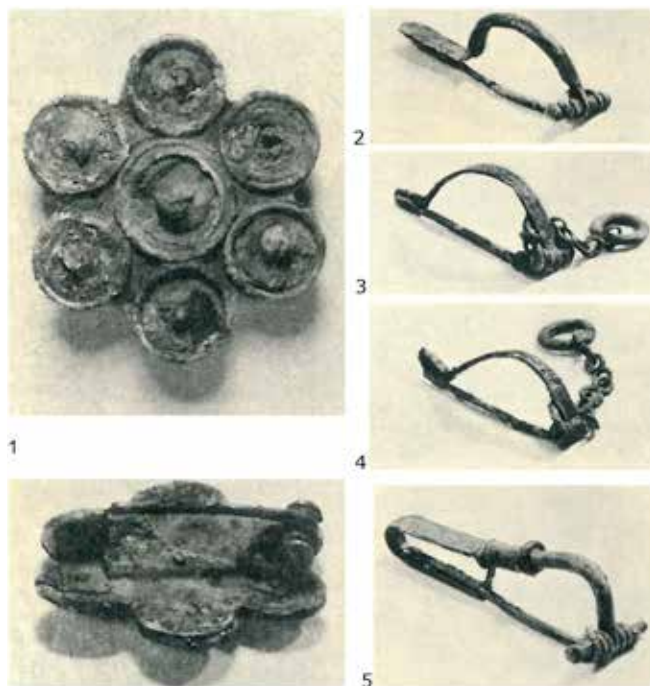

Abb. 1. Fibelsatz des Grabes von Dybäck in Schonen (Schweden, nach Stjernquist 1955, Taf. 43).

Obr. 1. Sada spon z hrobu v Dybäck v provincii Skåne (Švédsko, podle Stjernquist 1955, Tab. 43).

Fußober- und Fußunterteil vorhanden war. Das Fußober- teil ist bandförmig und breiter als der Bügel. Eine über fast 2 cm verlaufende Bügelumwicklung wird von einem stärkeren Drahttring abgeschlossen. Die Spirale ist kurz und umfasst sechs Windungen; an den Enden der Achse sitzen profilierte Knöpfe. Die Fibel kann einem Typ zugewiesen werden, für den nach den am entferntesten voneinander liegenden Fundorten die Bezeichnung „Dybäck/Independența“ vorgeschlagen werden soll.²

Fündig wird man bei der Suche nach Vergleichsstücken zu der Spange von Dybäck zunächst am gegenüberliegenden Ufer der Ostsee. Von dort lassen sich Parallelen aus einem Körpergrab im Gebiet der Wielbark-Kultur von Pruszcz Gdański, Fpl. 5 beibringen (Abb. 2, 3:13). Grab 12 des Fundplatzes barg die Doppelbestattung einer Frau und einer juvenilen weiblichen Person. Während die adulte Frau beigabenlos bestattet wurde, trug die jüngere Person zum Zeitpunkt der Bestattung eine reiche Tracht. Zu dieser gehören zwei Fibeln mit umgeschlagenem Fuß, deren seitliche Bügelkontur derjenigen der Fibel von Dybäck gleicht. Der Bügel beider Stücke ist in diesem Fall jedoch bandförmig gestaltet. Die dritte Fibel des Grabes von Pruszcz Gdański entspricht typologisch genau der Fibel mit festem Nadelhalter des Grabes von Dybäck.

² Vgl. Fundliste. Die Nachweise der zitierten Exemplare sind dort zu finden.

Beide Fibeln mit umgeschlagenem Fuß des Grabes von Pruszcz Gdański zeichnet neben der seitlichen Bügelkontur eine weitere Besonderheit aus, die auch für die Spange aus Schonen vorauszusetzen ist. In der Beschreibung ist Folgendes zu lesen: Das „Ende [des Nadelhalters – J.S.] ist gehämmert und umwickelt ringförmig den Bügel. 1,4 cm von diesem Ring [entfernt – J.S.] ist der Bügel mit einem Ring gleicher Stärke umgewickelt [sic!],... (Pietrzak-Rożnowski-Cymek 2008, 248). Weiterhin wird berichtet, dass die Strecke von 1,4 cm Länge von einer Umwicklung aus dünnem Draht eingenommen wird. Damit wird ein wesentliches Kennzeichen der hier präsentierten Fibelgruppe erwähnt. Der Fuß ist nicht, wie bei den meisten Fibeln Almgren VI, 1 üblich, mit einer mehrwindigen Wicklung des von ihm ausgehenden Drahtes am Bügel befestigt, sondern gewissermaßen an ihm festgehackt. Dieser zu einer Windung gebogene Haken hat in der Seitenansicht und in der Aufsicht die gleiche Form wie der in einem gewissen Abstand von ihm auf den Bügel geschobene Ring. Dazwischen befindet sich eine *nicht* mit dem Fußdraht verbundene, folglich funktionslose Umwicklung aus einem dünneren Draht (Abb. 4). Da die Stücke von Pruszcz Gdański vollständig sind, wird auch klar, warum der Fuß offen gestaltet ist: Aufgrund des kaum vorhandenen Fuß-/Bügelknicks muss der Abstand nach unten ausgeglichen werden, um Nadelrast und Nadelansatz an der Spirale auf eine Ebene zu bringen. Zwei weitere Fibeln dieses Typs stammen aus dem Gebiet des Westbaltischen Kulturkreises. Von Grebieten liegt ein Stück vor, dessen hakenförmige Fußbefestigung zwar weggebrochen ist, welches aber keinen Zweifel aufkommen lässt, dass es sich um ein Fibel des besagten Typs handelt (Abb. 3:2a-2b). Ein weiteres Exemplar lässt sich von Meisterfelde/Gęsiki beibringen. Ihm fehlt zwar der untere Fußteil, doch muss sich Féliks Jäcobsen sicher gewesen sein, ein Stück mit umgeschlagenem Fuß vor sich zu haben, da er dies auf der Skizze, die in seiner Fundkartei vorhanden ist, angedeutet hat (Abb. 3:14). Die seitliche Bügelkontur und der in der Aufsicht leicht verbreiterte Fuß erlauben, auch diese Fibel dem Typ Dybäck / Independența zuzuweisen. Die bisher angeführten Fibeln wirken im spätkaiserzeitlichen Milieu Nord- und Mitteleuropas derart fremd, dass man eine Herkunft der Stücke oder der sie tragenden Personen aus anderen Regionen annehmen muss. In der Tat finden sich weitere Parallelen in geographisch großer Entfernung zu den genannten Lokalitäten. Die meisten Exemplare des präsentierten Fibeltyps kamen auf Fundplätzen an der Theiss einschließlich der Umgebung ihrer Mündung in die Donau zutage (Abb. 6). Zwei Funde stammen aus dem Gebiet der Sântana de Mureș-Kultur und ein weiterer von Bratislava an der mittleren Donau (Abb. 3:11). Bis auf den Fund von Tiszadob-Sziget sind die Spangen aus Bronze gefertigt. Zwar ist das eiserne Stück (Abb. 3:12) stark korrodiert, doch lassen die charakteristische seitli-

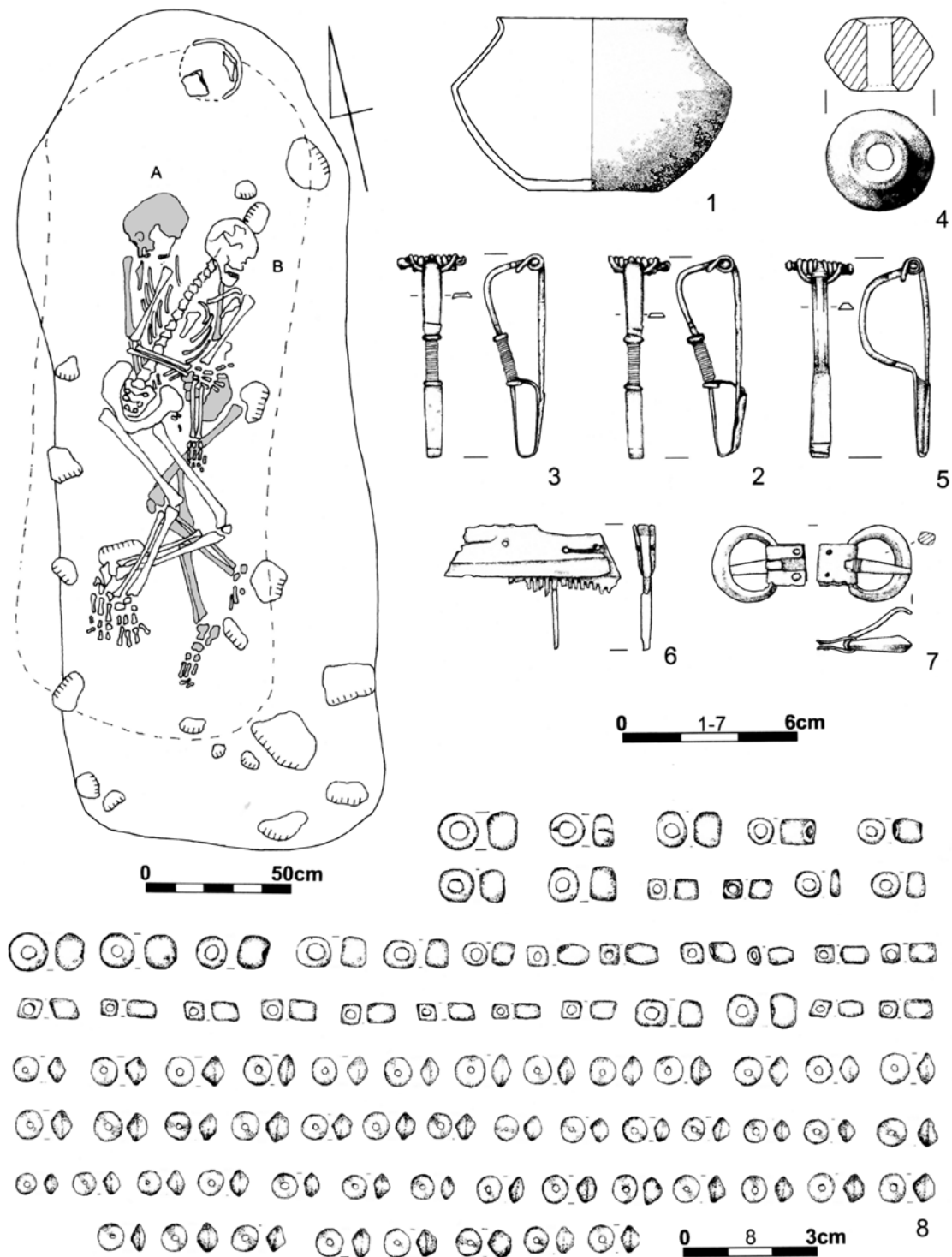

Abb. 2. Doppelgrab 12 A von Pruszcz Gdański, Fpl. 5 (Nordpolen, nach Pietrzak–Rożnowski–Cymek 2008, Abb. 4).
Obr. 2. Dvojhrab 12 A z lokality Pruszcz Gdański, lok. 5 (severní Polsko, podle Pietrzak–Rożnowski–Cymek 2008, obr. 4).

che Bügelkontur, die kurze Spirale und der Umstand, dass eine bronzene Drahtumwicklung am Bügelansatz erwähnt wird, keinen Zweifel an der Zugehörigkeit zum hier herausgestellten Fibeltyp. Das letztgenannte Merkmal ist ein weiterer Hinweis darauf, dass die Bügelumwicklung nur

zierenden Charakter und keinen Zusammenhang mit der eigentlichen Fußbefestigung hatte. Wie bei den Spangen aus dem Norden liegen auch aus dem Theissgebiet Exemplare mit schmalem – rundstabigem, vierkantigem, facettiertem

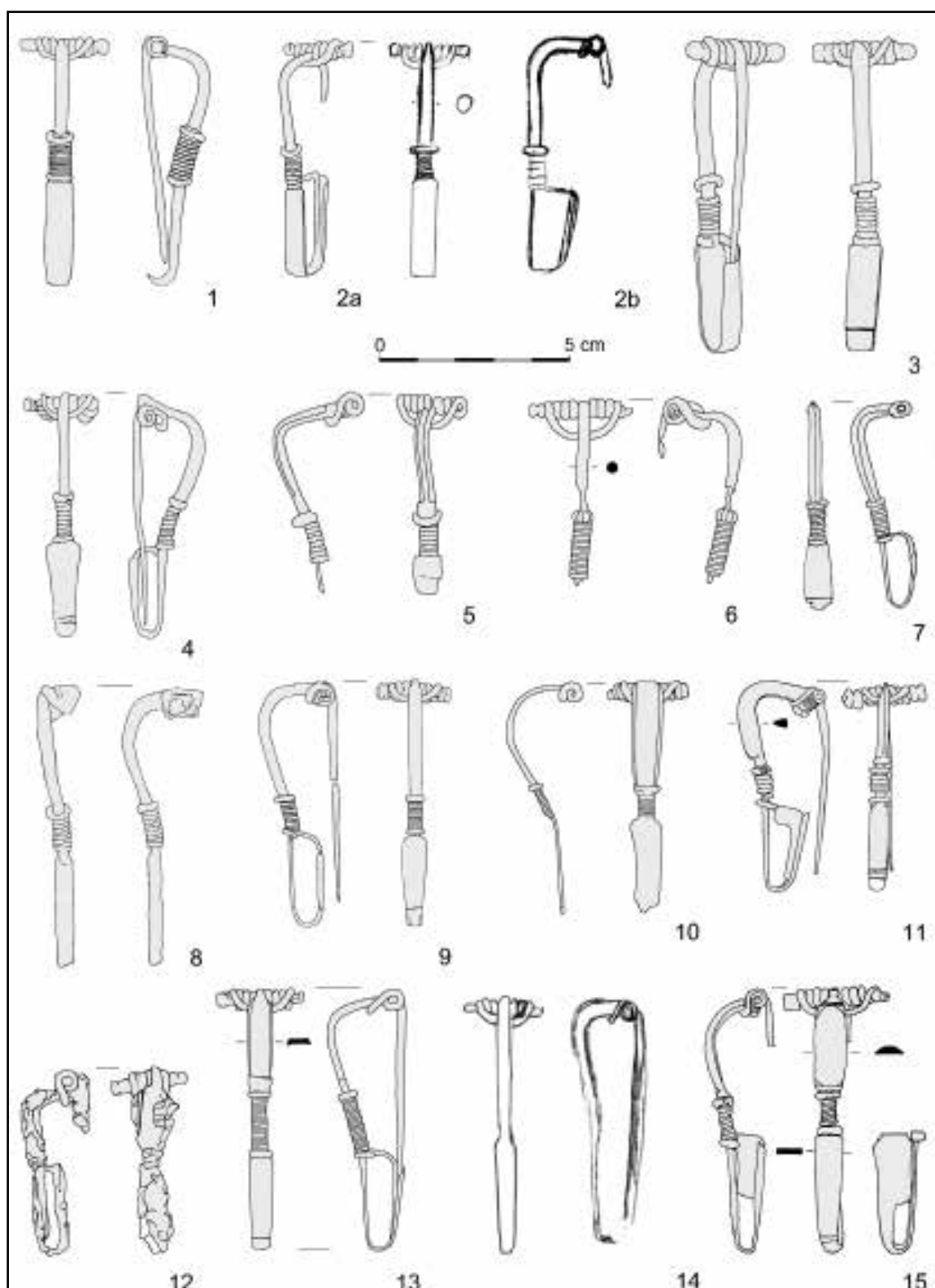

Abb. 3. Fibeln vom Typ Dybäck/Independența. 1. Dybäck; 2. Grebieten; 3. Füzesabony; 4. Brateiu; 5. Tiszaföldvár; 6. Soloncy; 7. Umgebung von Beograd (SINGIDVNVM); 8. Szentes-Sárgapart; 9. Independența; 10. Rákoczfalva; 11. Bratislava-Dúbravka; 12. Tiszadob-Sziget; 13. Pruszcz Gdański; 14. Meisterfelde/Gęsiki; 15. Vojlovica-Pančevo (Nachweise siehe Fundliste).

Obr. 3. Spony typu Dybäck/Independența. 1. Dybäck; 2. Grebieten; 3. Füzesabony; 4. Brateiu; 5. Tiszaföldvár; 6. Soloncy; 7. okolí Bělehradu (SINGIDVNVM); 8. Szentes-Sárgapart; 9. Independența; 10. Rákoczfalva; 11. Bratislava-Dúbravka; 12. Tiszadob-Sziget; 13. Pruszcz Gdański; 14. Meisterfelde/Gęsiki; 15. Vojlovica-Pančevo (viz Soupis nálezů).

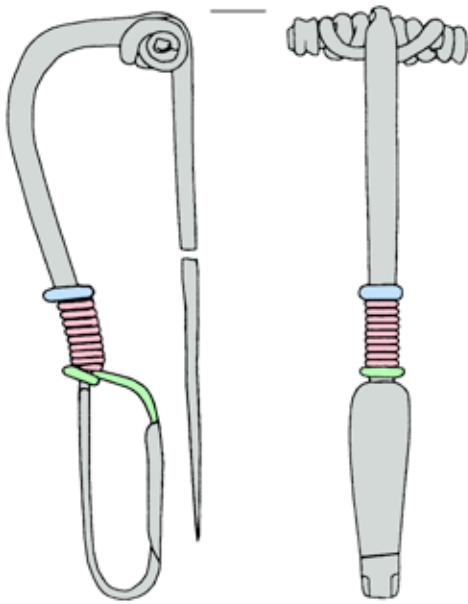

Abb. 4. Schema der Fußkonstruktion.
Obr. 4. Konstrukční schéma nožky.

oder dreieckigem – und solche mit breitem, etwa bandförmigem Bügel vor.

Vier Fibeln von weit auseinanderliegenden Fundplätzen werden hier als Variante Kristineberg/Tiszaföldvár des Typs Dybäck/Independența verstanden, denn sie stehen den entsprechenden Spangen sehr nahe, zeichnen sich aber durch eine Eigenheit aus, die zu ihrer Absetzung von diesen zwingt. Die Fibeln verfügen über einen stark verbreiterten, etwa tropfenförmigen Fuß, der nach einem Absatz wieder schmaler wird, bevor er umgeschlagen ist (Abb. 5). Sonst sind sie von den Fibeln des eigentlichen Typ Dybäck/Independența kaum zu unterscheiden. Allerdings kann der Bügel-Fuß-Knick bei der Variante Kristineberg/Tiszaföldvár stärker betont sein als bei diesem und es fällt der Bügel zur Spirale hin bei ihr nicht so steil ab, das heißt, der Scheitelpunkt des Bügels liegt nicht sehr dicht bei der Spirale. Die Fundplätze, welche sich auf Schonen, das Samland und das Theissgebiet verteilen, liegen innerhalb der Fundgebiete des eigentlichen Typs Dybäck / Independența.

Die Zeitstellung der Fibeln vom Typ Dybäck/Independența ist in allen Regionen ihres Auftretens recht einheitlich. Das Grab von Dybäck kann aufgrund der in ihm enthaltenen Scheibenfibel, die entsprechenden C3-datierten Funden von Bornholm nahe steht, und der mitgefundenen Haraldstedfibeln in die Stufe C3 bzw. vor die "Nydamfibelfase" datiert werden (vgl. Jørgensen 1989, Schema 2; Stjernquist 2002, 102; Rau 2010, 54, 56, 65, Abb. 21). Das Auftretens einer jeweils typengleichen Fibel A VI, Ser. 2 mit gleichbleibend breitem Bügel im Grab von Dybäck und im Grab von Pruszcz Gdański (Abb. 1, 2:5) spricht für die gleiche Zeitstel-

lung beider Bestattungen.³ Die Grablege aus dem Gebiet südlich der Ostsee barg weiterhin einen fragmentarisch erhaltenen Kamm, dessen weggebrochene Griffplatte glockenförmig gewesen sein soll, und eine Gürtelschnalle etwa der Form Madyda-Legutko H 16. Kämme unterschiedlich geformter, abgesetzter Griffplatten erscheinen im Gebiet der Wielbark-Kultur hauptsächlich ab der Stufe C3 (Cnotliwy 2010, 104); Gürtelschnallen ihrer Form H 16, die sie allerdings aus dem Gebiet der Wielbark-Kultur noch nicht kannte, setzt R. Madyda-Legutko (1986, 66) schon in die frühe Völkerwanderungszeit, wobei diese Datierung vielleicht zu stark von der Prämisse einer ausschließlich frühvölkerwanderungszeitlichen Zeitstellung der Brandschichten auf Gräberfeldern des Dobrodzień-Typus im Gebiet der Przeworsk-Kultur ausgeht. K. Godłowski (1992, 42–43) wies jedenfalls auf das Erscheinen von Schnallen der betreffenden Form in der Zeit nach der Stufe C2 hin, für die er die Bezeichnung C3–D wählte und die aufgrund fehlender Unterscheidungsmöglichkeiten für das Gebiet der Przeworsk-Kultur die Eggersche Stufe C3 genauso umfasst wie die Stufe D in ihrer gesamten Länge. Die Fibel von Bratislava wird in den Siedlungshorizont V der kaiserzeitlichen Besiedlung in der Südwestslowakei datiert, der den Stufen C3 und D1 entspricht (Elschek 2004, 239–241; Varsik 2011, 199, Abb. 106:1).

Die Exemplare aus Grab 1 von Rákóczi-falva (Abb. 3:10) sowie aus Grab 3 von Tiszaföldvár (Abb. 3:5) sind je mit einer Schnalle mit verdicktem ovalem Rahmen vergesellschaftet, die gleichfalls in die späteste Kaiserzeit und in die frühe Völkerwanderungszeit datiert (vgl. Tejral 1997, 330). Anders als V. G. Kotigoroško (Котигорошко 1991, 163), der die Sepulkralanlage von Soloncy an der oberen Theiss, die eine fragmentarische Fibel des hier interessierenden Typs barg (Abb. 3:6), in das 3. bzw. frühe 4. Jh. datierte, erkannte L. V. Vakulenko einen engen Zusammenhang zwischen dem in Rede stehenden Stück und Spangen aus dem ungarischen Theißgebiet, wie den oben schon erwähnten Exemplaren aus Grab 1 von Rákóczi-falva und aus Grab 3 von Tiszaföldvár. Unter anderem aufgrund dieses Zusammenhanges datiert sie die Nekropole von Soloncy um ein Jahrhundert jünger, in das ausgehende 4. und das beginnende 5. Jh. (Vakulenko 1998, 242–243).

Der Waffensatz aus Grab 34 von Tiszadob-Sziget mit Schwert vom Typ Ejsbøl-Sarry, Subtyp 4 (Biborski–Ilkjær 2006, 269, Tab. 43), Lanzen spitze und Schildbuckel mit kegelförmiger, kannelierter Kalotte, ist Grundlage für eine Datierung des Grabes an das Ende des 4. Jhs. bzw. in die Stufe D1 (Istvánovits 1992, 98; 1993, 139; vgl. Tejral 1997, 331).

Den Fund von der Siedlung Brateiu 1 in Siebenbürgen (Abb. 3:4) nimmt R. Harhoiu für die Stufe C3 in Anspruch

³ Parallelen zu diesen Spangen werden gelegentlich in die frühe Völkerwanderungszeit datiert, wie ein Stück aus der Siedlung von Nitra-Párovské Háje in der Südwestslowakei (Pieta–Rutkay 1997, Abb. 11:2).

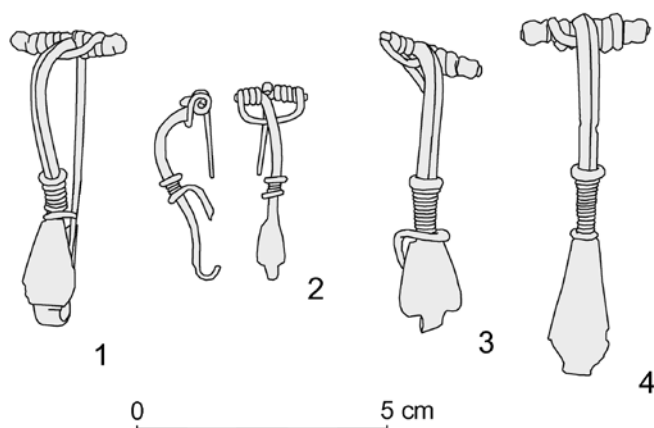

Abb. 5. Fibeln der Variante Kristineberg/Tiszaföldvár des Typs Dybäck/Independența. 1. Grebieten; 2. Tiszaföldvár; 3. Nižná Myšľa; 4. Kristineberg (Nachweise siehe Fundliste).

Obr. 5. Spony typu Dybäck/Independența, varianty Kristineberg/Tiszaföldvár. 1. Grebieten; 2. Tiszaföldvár; 3. Nižná Myšľa; 4. Kristineberg (viz Soupis nálezů).

(Harhoiu 1997, Taf. 139:29), die Fibel von Independența (Abb. 3:9) ist mit einem leider nur fragmentarisch erhaltenem Kamm mit abgesetzter, vermutlich glockenförmiger Griffplatte und einer Schnalle mit ovalem Rahmen kombiniert. Die Schnalle aus dem Grab ist dem Typ Madyda-Legutko H 46 ähnlich – wenn auch deutlich graziler –, der von ihr um 400 datiert wird. Allerdings ist für das gesamte Ensemble auch eine leicht ältere Datierung denkbar.

Für die Datierung der Variante Kristineberg/Tiszaföldvár bietet das Grabensemble von Kristineberg gute Voraussetzungen. Zwei der vier Fibeln gehören zum Typ Haraldsted, bei der dritten Spange handelt es sich um eine fragmentarische skandinavische Blechfibel, die nach der Gliederung dieser Formen von A. Rau der Gruppe 1, Var. a zugewiesen und damit in die Stufe C3 datiert werden kann (Rau 2010, 67–68). Grab 1 von Tiszaföldvár barg außer der hier interessierenden Fibelform ein weiteres, beschädigtes Exemplar mit bandförmigem Bügel und vermutlich festem Nadelhalter, welches allem Anschein nach den Spangen mit festem Nadelhalter aus den Gräbern von Dybäck und Pruszcz Gdański entsprach, womit eine Datierung in C3 gleichfalls für diese Bestattung wahrscheinlich ist. Die beiden anderen Stücke der Variante Kristineberg/Tiszaföldvár sind nicht über Vergesellschaftungen datierbar.

Die Fundverteilung spricht für eine Genese des Fibeltyps Dybäck/Independența samt seiner Variante Kristineberg/Tiszaföldvár im spätsarmatischen Milieu im heutigen Ungarn im fortgeschrittenen 4. Jh. Allerdings sei auf die Deutung von Grab 34 von Tiszadob-Sziget als germanische Kriegerbestattung (Biborski–Ilkjær 2006, 270–271) und auf Verbindungen der Gräberfelder der Tiszadob-Tiszavalk-Gruppe allgemein (Istvánovits 1992; 1993; Tejral 1999,

242) zum Černjachov- bzw. Postčernjachov-Milieu und zum südlichen Gebiet der späten Przeworsk-Kultur (Tejral 1999, 246–249; Pieta 1999, 185) verwiesen. Letztere äußern sich aber hauptsächlich in den beigegebenen Waffen, Schnallen mit verdicktem Bügel und teilweise in Blechfibelformvarianten, möglicherweise auch im Auftreten einiger eingliedriger Fibeln mit umgeschlagenem Fuß (vgl. Tejral 1988, 224–226), wobei letztere auch auf Beziehungen zum donausiebuschen Gebiet hinweisen könnten. Andere Grabinventarbestandteile auf den genannten Gräberfeldern stehen jedoch in sarmatischer Tradition. Bemerkenswert und bislang nicht zu erklären ist vor diesem Hintergrund, dass zwar Fibeln der vorgestellten Typen im Gebiet der Černjachov-Kultur und im Ostseegebiet gefunden wurden, nicht jedoch im Gebiet der Przeworsk-Kultur.⁴ Auffallend ist weiterhin, dass die beiden südsandinavischen Funde und manche Funde aus dem Süden in die Stufe C3 datieren, während man sich im Falle der Exemplare aus dem Theissgebiet eher für eine schon frühvölkerwanderungszeitliche Datierung ausspricht. Ein Zeitversatz ist aufgrund der großen morphologischen Übereinstimmungen der Fibeln aus dem Norden und dem Süden aber nicht anzunehmen, vielmehr dürften unterschiedliche Chronologiesysteme für die leicht divergierenden Datierungsansätze verantwortlich sein. Am ehesten scheint mir eine Datierung der Fibeln vom Typ Dybäck/Independența in die Stufe C3 vertretbar, wobei manche Stücke natürlich auch in Gräbern auftreten können, die erst in der nachfolgenden Stufe angelegt wurden.

Die Frage, wie die Fibeln vom Typ Dybäck/Independența ihren Weg in den Ostseeraum fanden, ist nicht leicht zu beantworten. Setzt man ihre Fertigung im spätsarmatischen Milieu im heutigen Ungarn voraus, dann stößt man auf das Problem kaum belegbarer direkter Fernkontakte zwischen den an der Theiss sitzenden Sarmaten und nördlichen Germanen, von Kontakten Ersterer zu den Balten ganz zu schweigen. Engere Beziehungen zwischen Sarmaten und den nördlich benachbarten Völkern scheinen vor allem in der älteren und mittleren Kaiserzeit im germanisch-sarmatischen Kontaktgebiet Ungarns und der Slowakei bestanden zu haben (Istvánovits–Kulcsár 2003; Müller 2003, 437–439; Vaday 2003). Weiterhin lassen sie sich für die jünger-kaiserzeitlich-völkerwanderungszeitliche Małomęcz-Gruppe und die Černjachov-Kultur belegen (Kokowski 2003; Magomedow 2003), darüberhinaus auch für Siedlergruppen der Przeworsk-Kultur südlich der Karpaten – also alles Kontak-

⁴ Möglicherweise gehörte eine nur fragmentarisch erhaltene, noch unpublizierte Fibel der Nekropole Mokra in Oberschlesien (allgemein zur Nekropole und ihrer Datierung Biborski 2010) zum Typ Dybäck/Independența. Ihr Fuß ist weggebrochen, der Bügel scheint leicht verbogen, beides erschwert die typologische Ansprache. Kurze Spirale bei unterer Sehne, quadratischer Bügelquerschnitt und der erhaltene aufgeschobene Ring oberhalb der Bügelumwicklung aus dünnerem Draht machen eine Zugehörigkeit zum genannten Typ aber sehr wahrscheinlich. Für die Information zu dem Fund danke ich I. Jakubczyk (Warszawa), für die Möglichkeit seiner Erwähnung M. Biborski (Kraków).

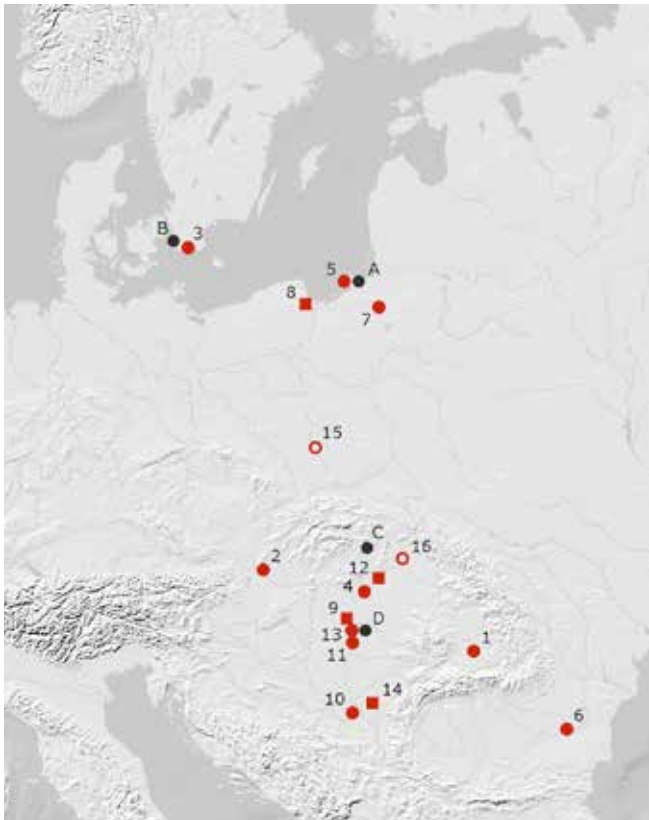

Abb. 6. Verbreitung der Fibeln vom Typ Dybäck/Independența (rot) und seiner Variante Kristineberg/Tiszaöldvár (schwarz). Offenes Symbol: Zugehörigkeit nicht völlig gesichert, roter Kreis: mit schmalen Bügel, rotes Quadrat: mit breitem Bügel.

Obr. 6. Rozšíření spon typu Dybäck/Independența (červeně) a jeho varianty Kristineberg/Tiszaöldvár (černě). Neúplný symbol: příslušnost není zcela jistá, červený kroužek: s úzkým lučíkem, červený čtvereček: s širokým lučíkem.

te zwischen Nachbarn im weitesten Sinne. Zwischen Südsandinavien und den sarmatischen Gebieten hingegen lassen sich keine konkret fassbaren, direkten Verbindungen nachweisen (Lund Hansen 2003). Mögliche Beeinflussungen verliefen indirekt über römisch-germanische Kontakte, so wie es auch schon K. Raddatz (Raddatz 1957, 92) formulierte. Auch sarmatisch-baltische Kontakte sind nicht belegbar, allenfalls kann man indirekte, über germanische Vermittlung zustandegekommene Verbindungen aufzeigen (Nowakowski 2003). Die als Kronzeugin für sarmatisch-germanische Kontakte angeführte Fibel mit hohem Nadelhalter vom „sarmatischen Typ“ (zuletzt: Mączyńska 2003; 2011, 67–69) zeugt im Höchstfall von der Vermittlung und schnellen Ausbreitung einer Idee, eines Modestils, wobei noch das Verhältnis zu anderen jünger-kaiserzeitlichen Fibeln mit Kopfknopf, etwa Spangen mit umgeschlagenem Fuß, im Norden zu klären wäre und durchaus auch Eigenschöpfungen von Fibeln mit hohem Nadelhalter und Kopfknopf im Norden vorauszusetzen sind. Eine Ausbrei-

tungsdrift der „sarmatischen Fibeln“ von Süd nach Nord vermag man jedenfalls auf der Verbreitungskarte und anhand feiner datierbarer Funde nicht zu erkennen (Mączyńska 2003, Kt. 1; 2011, Abb. 28).

Direkte sarmatisch-germanische, große Räume überbrückende Kontakte sind immer noch schwer belegbar, vor allem in Hinsicht auf die späte Kaiserzeit und die Völkerwanderungszeit. Ausweis einer Mobilität von Einzelpersonen zwischen beiden Kulturkreisen könnte der hier präsentierte Fibeltyp sein, wobei – zugegebenermaßen intuitiv – die Grablage von Pruszcz Gdański als Bestattung einer Sarmatin betrachtet werden kann. Wie die beiden Fibeln aus Schonen oder die Spangen aus dem Gebiet der Westbalten vor diesem Hintergrund zu werten sind, ist leider weiterhin eine offene Frage.

Auf die Fibeln des hier definierten Typs kann man die Feststellung J. Tejrals beziehen, dass sich schon in der spätesten Kaiserzeit einschneidende Veränderungen des kulturellen Gefüges des barbarischen Europas vollzogen, denn damit „... kündigt sich (...) eine neue Epoche an, die durch erhöhte Mobilität der Bevölkerungsgruppen geprägt und demzufolge durch einen weiträumigen Güter- und Ideenaustausch gekennzeichnet ist“ (Tejral 1999, 245). In diesem Rahmen sind auch die Fibeln vom Typ Dybeck/Independența und seiner Variante Kristineberg/Tiszaöldvár zu betrachten.

FUNDLISTE

a) Fibeln vom Typ Independența / Dybäck

1. Brateiu, jud. Sibiu, ROM. Siedlung: 1 Bronze (Harhoiu 1997, 165, Taf. 88, A:1).
2. Bratislava-Dubravka, SLK. Siedlung: 1 Bronze (Elschek-Kolník 1992, Abb. 14:2).
3. Dybäck (vel Dybeck), Östra Vemmenhog s., Skåne län, S. Grab: 1 Bronze (Stjernquist 1955, 173, Taf. 43:20; Sköld 1968, Abb. 133; Stjernquist 1977, Abb. 2).
4. Füzesabony, Kom. Heves, H. Einzelfund: Bronze (Méri 1941, 198, Abb. 1).
5. Grebieten, Kr. Fischhausen (Ort existiert nicht mehr), RUS. Grab 45: 1 Bronze (Peiser 1916, Taf. 5:75; Jakobson-Nachlass, Grebieten Blatt 021 [Aestiorum Hereditas II, 189]).
6. Independența, jud. Călărași, ROM. Grab 33: 1 Bronze (Mitrea-Preda 1966, Abb. 150).
7. Meisterfelde, Kr. Rastenburg/Gęsiki, gm. Barciany, woj. warmińsko-mazurskie, PL. Grab 127:1 Bronze (Jakobson-Nachlass, Meisterfelde Blatt 006 [Aestiorum Hereditas II, 325]).
8. Pruszcz Gdański, gm. Pruszcz Gdański, woj. pomorskie, Fpl. 5, PL. Grab 12B:2 Bronze (Pietrzak-Rożnowski-Cymek 2008, 248, Abb. 4:2, 3).

9. Rákócizfalva, Kom. Jász-Nagykun-Szolnok, H. Grab 1:1 Bronze (Vaday 1989, 264, Taf. 88, 259).
10. Singudunum (Beograd), Umgebung, SRB. Einzelfund: 1 Bronze (Petković 2010, 311–312, Taf. 72:8).
11. Szentes-Sárgapart, Kom. Csongrád, H. Grab 34: 1 Bronze (Párducz 1950, 136, Taf. 22:10).
12. Tiszadob-Sziget, Kom. Szabolcs-Szatmár-Bereg; H. Grab 34:1 Eisen mit Bronze (Istvánovits 1993, 110, Abb. 14:8.)
13. Tiszaföldvár, Kom. Jász-Nagykun-Szolnok, H. Grab 2:1 Bronze (vergoldet?; Vaday 1989, 273, Taf. 108:7)
14. Vojlovica-Pančevo, Vojvodina, SRB. Grab 30: 1 Bronze (Batistić-Popadić 1985, 63, Taf. 7:99).

Zugehörigkeit zum Typ nicht völlig gesichert:

15. Mokra I, gm. Miedźno, woj. śląskie, PL. Schicht über verschiedenen Grabbefunden: Fund 2095/01 (unpubliziert, Arch. Institut der Jagiellonen-Universität Kraków).
16. Soloncy (Солонцы), raj. Užgorod (Ужгород), UA. Schichtgräberfeld: 1 Bronze (Kotigoroško 1987, Abb. 6:7).

b) Fibeln vom Typ Independența/Dybäck, Variante Kristineberg / Tiszaföldvár

- A. Grebieten, Kr. Fischhausen (Ort existiert nicht mehr), RUS. 1 Bronze (Gaerte 1929, Abb. 168:b).
- B. Kristineberg, Malmö kommun, Skåne län, S. Grab 4:1 Bronze (Stjernquist 1994, 15, Abb. 4).
- C. Nižná Myšľa, okr. Košice-okolie, SLK. Siedlung: 1 Bronze (Lamiová-Olexa 1997, Abb. 59; Pieta 1999, Abb. 13:1).
- D. Tiszaföldvár, Kom. Jász-Nagykun-Szolnok, H. Grab 2:1 Silber (Vaday 1989, 237, Taf. 107:7).

LITERATUR

- AESTIORUM HEREDITAS, 2011: Archeologiczne dziedzictwo Prus Wschodnich w archiwum Feliksa Jakobsona. Das archäologische Vermächtnis Ostpreußens im Archiv des Felix Jakobson. Austruprūsijas archeologiskais mantojums Fēlikša Jākobsona arhīvā (Nowakiewicz, T., ed.), Aestiorum Hereditas II. Warszawa.
- BATISTIĆ-POPADIĆ, D., 1985: Sarmatska nekropola Vojlovica-Pančevo. Museum of Voivodina in Novi Sad, Works of Museum of Voivodina 29, 59–83.
- BIBORSKI, M., 2010: Chronologia cmentarzyska kultury przeworskiej z młodszeo i późnego okresu rzymskiego oraz z wczesnej fazy wędrówek ludów w Mokrej na Śląsku, Wiadomości Archeologiczne 61, 137–151.
- BIBORSKI, M.–ILKJÆR, J., 2006: Illerup Ådal 11. Die Schwerter. Textband. Jutland Archaeological Society Publications XXV:11. Aarhus.
- CNOTLIWY, E., 2010: Grzebień dzwonowatego typu w Europie, Acta archaeologica Pomoranica 4. Szczecin.

- ELSCHEK, K., 2004: Siedlungslandschaft des 4. Jhs. n. Chr. nördlich von Carnuntum im Lichte von systematischer Prospektion und Grabung, Študijné zvesti AÚ SAV 36, 239–255.
- ELSCHEK, K.–KOLNÍK, T., 1992: Výskum v Bratislave-Dúbravské v roku 1991, Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1991, 30–31.
- GAERTE, W., 1929: Urgeschichte Ostpreußens. Königsberg i. Pr.
- GODŁOWSKI, K., 1992: Die Przeworsk-Kultur. In: Beiträge zum Verständnis der Germania des Tacitus. 2. Bericht über die Kolloquien der Kommission für die Altertumskunde Nord- und Mitteleuropas im Jahre 1986 und 1987 (Neumann, G.–Seemann, H., ed.), 2–90. Göttingen.
- HARHOIU, R., 1997: Die frühe Völkerwanderungszeit in Rumänien. Bukarest.
- ISTVÁNOVITS, E., 1992: Some Data on the Late Roman – Early Migration Period Chronology of the Upper Tisza Region. In: Probleme der relativen und absoluten Chronologie ab Latènezeit bis zum Frühmittelalter. Materialien des III. Internationalen Symposiums: Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im nördlichen Mitteldonauegebiet (Godłowski, K.–Madyda-Legutko, R., ed.), 89–101. Kraków.
- 1993: Das Gräberfeld aus dem 4.–5. Jahrhundert von Tiszadob-Sziget, Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae 45, 91–141.
- ISTVÁNOVITS, E.–KULCSÁR, V., 2003: Some Traces of Sarmation-Germanic Contacts in the Great Hungarian Plain. In: Kontakt – Kooperation – Konflikt. Germanen und Sarmaten zwischen dem 1. und dem 4. Jahrhundert nach Christus (von Carnap-Bornheim, C., ed.), Schriften des Archäologischen Landesmuseums, Ergänzungsreihe 1, 227–238. Neumünster.
- JØRGENSEN, L., 1989: En kronologi for yngre romersk og ældre germansk jernalder på Bornholm. In: Simblegård – Trelleborg. Danske gravfund fra førromersk jernalder til vikingetid, 168–187 (Jørgensen, L., ed.), Arkæologiske Skrifter 3, 168–187. København.
- KOKOWSKI, A., 2003: Zur Geschichte der gotisch-sarmatischen Beziehungen im Licht der Maśomęcz-Gruppe und der Kulturen des Goten-Kreises. In: Kontakt – Kooperation – Konflikt. Germanen und Sarmaten zwischen dem 1. und dem 4. Jahrhundert nach Christus (von Carnap-Bornheim, C., ed.), Schriften des Archäologischen Landesmuseums, Ergänzungsreihe 1, 275–301. Neumünster.
- KОТИГОРОШКО, В. Г., 1987: Жертвенник III–IV вв. н. э. у села Солонцы, Советская Археология, 176–191.
- LAMIOVÁ, M.–OLEXA, L., 1997: Nižná Myšľa I. Poloha-Alamenev. In: Archeológia na trase plynovodu (1993–1995) (Ruttikay, M., ed.), 61–68. Bratislava.

- LUND HANSEN, U., 2003: Die Sarmaten aus südskan-
navischer Sicht. In: Kontakt – Kooperation – Konflikt.
Germanen und Sarmaten zwischen dem 1. und dem 4.
Jahrhundert nach Christus (von Carnap-Bornheim, C.,
ed.), Schriften des Archäologischen Landesmuseums 1,
345–369. Neumünster.
- MAĆZYŃSKA, M., 2003: Die sogenannten "sarmatischen"
Fibeln in Mittel- und Osteuropa. In: Kontakt – Koope-
ration – Konflikt. Germanen und Sarmaten zwischen
dem 1. und dem 4. Jahrhundert nach Christus (von Car-
nap-Bornheim, C., ed.), Schriften des Archäologischen
Landesmuseums 1, 303–332. Neumünster.
- 2011: Der frühvölkerwanderungszeitliche Hortfund aus
Łubiana, Kreis Kościerzyna (Pommern), Bericht der Rö-
misch-Germanischen Kommission 90, 2009, 7–481.
- MADYDA-LEGUTKO, R., 1986: Die Gürtelschnallen der Rö-
mischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungs-
zeit im mitteleuropäischen Barbaricum. British Archaeo-
logical Reports, International Series 360. Oxford.
- MAGOMEDOW, B., 2003: Zur Bedeutung sarmatischer Kul-
turelemente in der Černjachov-Kultur. In: Kontakt – Ko-
operation – Konflikt. Germanen und Sarmaten zwischen
dem 1. und dem 4. Jahrhundert nach Christus (von Car-
nap-Bornheim, C., ed.), Schriften des Archäologischen
Landesmuseums 1, 79–87. Neumünster.
- MÉRI, I., 1941: Eltemeteltlókoponnya Füzesabonyban, *Folia*
Archaeologica 3–4, 148–149.
- MITREA, B.–PREDA, C., 1966: Necropole din secolul al IV-
lea e. n. în Muntenia. București.
- MÜLLER, U., 2003: Die erste Phase germanisch-sarmati-
scher Kontakte bis zum Ende der Markomannenkriege
(180 n. Chr.) in den schriftlichen Quellen. In: Kontakt –
Kooperation – Konflikt. Germanen und Sarmaten zwi-
schen dem 1. und dem 4. Jahrhundert nach Christus (von
Carnap-Bornheim, C., ed.), Schriften des Archäologi-
schen Landesmuseums 1, 435–445. Neumünster.
- NOWAKOWSKI, W., 2003: Kontakte zwischen Sarmaten
und Balten – wissenschaftlicher Mythos oder histori-
sche Wahrheit? In: Kontakt – Kooperation – Konflikt.
Germanen und Sarmaten zwischen dem 1. und dem
4. Jahrhundert nach Christus (von Carnap-Bornheim, C.,
ed.), Schriften des Archäologischen Landesmuseums 1,
333–343. Neumünster.
- PÁRDUCZ, M., 1950: Aszarmatakor emlékei Magya-
rországon III. Denkmäler der Sarmatenzeit Ungarns III.
Budapest.
- PEISER, F. E., 1916: Das Gräberfeld von Pajki bei Praßnitz
in Polen. Altertumsgesellschaft Prussia, Sonderschrift,
N. R., I. Königsberg i. Pr.
- PEŠKAŘ, I., 1972: Fibeln aus der römischen Kaiserzeit in
Mähren. Praha.
- PETKOVIĆ, S., 2010: Rimske fibule v Srbiji od I do V veka
n.e. Beograd.
- PIETA, K., 1999: Anfänge der Völkerwanderungszeit in
der Slowakei (Fragestellungen der zeitgenössischen
Forschung). In: *L'Occident romain et l'Europe centra-*
le au debut de l'époque des Grandes Migrations (Tej-
ral, J.–Pilet, CH.–Kazanski, M., edd.), *Spisy Archeologic-
kého ústavu AV ČR Brno* 13, 171–189. Brno.
- PIETA, K.–RUTTKAY, M., 1997: Germanische Siedlung aus
dem 4. und 5. Jh. in Nitra-Párovské Háje und Probleme
der Siedlungskontinuität. In: *Neue Beiträge zur Erfor-*
schung der Spätantike im mittleren Donauraum (Tej-
ral, J.–Friesinger, H.–Kazanski, M., edd.), *Spisy Archeolo-
gického ústavu AV ČR Brno* 8, 145–163. Brno.
- PIETRZAK, M.–ROŻNOWSKI, F.–CYMEK, L., 2008: Doppel-
körpergräber in der Wielbark-Kultur am Beispiel des
Gräberfeldes in Pruszcz Gdański, Fdst. 5. In: *The Turbul-*
ent Epoch. New materials from the Late Roman Period
and the Migration Period. II (Niezabitowska-Wiśniews-
ka, B. et alii, edd.), *Monumenta Studia Gothica* V., 241–
253. Lublin.
- RADDATZ, K., 1957: Der Thorsberger Moorfund. Gürteltei-
le und Körperschmuck. *Offa-Bücher* 13. Neumünster.
- RAU, A., 2010: Nydam Mose. 1. Die personengebundenen
Gegenstände. Grabungen 1989–1999. *Jysk Arkæologisk*
Selskabs Skrifter 72. Århus.
- SKÖLD, P. E., 1968: Söderstätts förhistoria. Lund.
- STJERNQUIST, B., 1955: Simris. On Cultural Connections of
Scania in the Roman Iron Age. *Acta archaeologica Lun-*
densia, Series in 4, no. 2. Bonn – Lund.
- 1977: Chronologische Probleme der Völkerwanderungs-
zeit in Südschweden. In: *Archäologische Beiträge zur*
Chronologie der Völkerwanderungszeit (von Kos-
sack, G.–Reichstein, J., edd.), *Antiquitas* 20, 69–78. Bonn.
- 1994: Amber in Iron Age Finds in Sweden. Analyses and
Discussions. In: *Archaeological and Scientific Studies*
of Amber from the Swedish Iron Age (Stjernquist, B.–
Beck, C. W.–Bergström, J., edd.), *Scripta Minora* 1994–
1995, 7–43. Lund.
- 2002: A Tall Iron Age Lady with Magnificent Jewellery.
In: *Central Places in the Migration and Merovingian Pe-*
riods, 97–110 (Hårdh, B.–Larsson, L., edd.), *Papers from*
the 52nd Sachsensymposium Lund, August 2001, *Acta ar-*
chaeologica Lundensia. Series in 8° 39, 97–110. Lund.
- TEJRAL, J., 1997: Neue Aspekte der frühvölkerwande-
rungszeitlichen Chronologie im Mitteldonauraum. In:
Neue Beiträge zur Erforschung der Spätantike im mitt-
leren Donauraum (Tejral, J.–Friesinger, H.–Kazanski, M.,
edd.), *Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno*, 321–
362. Brno.
- 1988: Zur Chronologie der frühen Völkerwanderungs-
zeit im mittleren Donauraum, *Archeologia Austriaca* 72,
223–304.
- 1999: Die spätantiken militärischen Eliten beiderseits
der norisch-pannonischen Grenze aus der Sicht der

- Grabfunde. In: Germanen beiderseits des spätantiken Limes, Materialien des X. Internationalen Symposiums "Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im nördlichen Mitteldonauegebiet", Xanten vom 2.–6. Dezember 1997 (Fischer, T.–Precht, G.–Tejral, J., ed.), Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 14, 217–292. Köln am Rhein – Brno.
- 2003: Zur Frage der germanisch-sarmatischen kulturellen Beziehungen an der Wende von der älteren zur jüngeren Kaiserzeit. In: Kontakt – Kooperation – Konflikt. Germanen und Sarmaten zwischen dem 1. und dem 4. Jahrhundert nach Christus (von Carnap-Bornheim, C., ed.), Schriften des Archäologischen Landesmuseums 1, 239–274. Neumünster.
- VADAY, A. H., 1989: Die sarmatischen Denkmäler des Komitats Szolnok. Ein Beitrag zur Archäologie des sarmatischen Barbaricums. Antaeus 17–18. Budapest.
- 2003: Infiltration and Political, Military and Commercial Connections between Germani Tribes and the Sarmatians. In: Kontakt – Kooperation – Konflikt. Germanen und Sarmaten zwischen dem 1. und dem 4. Jahrhundert nach Christus (von Carnap-Bornheim, C., ed.), Schriften des Archäologischen Landesmuseums 1, 207–225. Neumünster.
- VAKULENKO, L. V., 1998: One-Piece Fibulae with Chord in High Position and Inverted Foot (Almgren 158) and Aspects of the Chronology of the Roman Ages Sites in the Transcarpathian Ukraine. In: 100 Jahre Fibelformen nach Oscar Almgren, Internationale Arbeitstagung 25.–28. Mai 1997 Kleinmachnow, Land Brandenburg (Kunow, J., ed.), Forschungen zur Archäologie im Land Brandenburg 5, 241–247. Wünsdorf.
- VARSÍK, V., 2011: Germánske osídlenie na východnom predpolí Bratislavy. Sídlišká z doby rímskej v Bratislave-Trnávke a v okolí. Nitra.

Resumé

SPONY TYPU DYBÄCK/INDEPENDENŤA: PŘÍKLAD NAD-REGIONÁLNÍCH KONTAKTŮ V POČÁTCÍCH DOBY STĚHOVÁNÍ NÁRODŮ V SEVERNÍ A STŘEDNÍ EVROPE

U Dybäcku (nebo také Dybecku) v jižní části švédské provincie Skåne (Skánie) byl prozkoumán hrob ženy s bohatou výbavou. Ta obsahovala kromě dvou spon typu Haraldsted, jedné spony s mírně rozšířenou nožkou a pevným zachycovačem a jednoho exempláře destičkovité spony složené ze sedmi kulatých ozdobných destiček z lisovaného plechu i jednu sponu s podvázanou nožkou, která svým specifickým tvarem lučíku i některými detaily zpracování představuje na území Skandinávie cizorodý element. Na rozdíl od ostatních spon s podvázanou nožkou z území střední a severní Evropy, které se vyznačují obloukovitě zakřiveným či

zalomeným tvarem lučíku, je u zdejšího exempláře přechod k nožce velmi nevýrazný. Spodní část nožky je sice ulomená, je ale možné rozeznat otevřenou konstrukci, tj. značný odstup mezi vrchní a spodní částí nožky. Vinutí je krátké a zahrnuje šest závitů, konce osy vinutí jsou opatřeny profilovanými knoflíky. Podvázání na lučíku mělo pouze ozdobný charakter a nesouviselo nijak s vlastním upevněním nožky, které mělo tvar jednoduchého prstencovitého háčku. Sponu je možné přiřadit k typu označovanému jako Dybäck/Independenta podle nejvzdálenějších lokalit výskytu předmětné spony. Analogie ke sponě z Dybäcku můžeme najít na protilehlém pobřeží Baltského moře, např. na lokalitě Pruszcz Gdański, lok. 5 na území wielbarské kultury nebo v Grebieten na území západobaltského kulturního okruhu. Nejvíce exemplářů zmíněného typu spon však pochází z nalezišť v povodí Tisy včetně jejího ústí do Dunaje. Tak jako u spon ze severní Evropy, i v Potisí se vyskytují exempláře s úzkým tyčinkovitým lučíkem kulatého, čtyřhranného, fasetovaného či trojúhelníkového průřezu i exempláře s širokým páskovitým lučíkem. Čtyři spony z navzájem velmi vzdálených nalezišť jsou v rámci typu Dybäck/Independenta označovány jako varianta Kristineberg/Tiszaöldvár. Svým provedením jsou uvedenému typu blízké, odlišují se však výrazně rozšířenou kapkovitou nožkou s odsazením, která se před podvázáním opět zužuje. Jinak jsou prakticky k nerozeznání od klasických spon typu Dybäck/Independenta. Datování spon typu Dybäck/Independenta je ve všech oblastech jejich výskytu v podstatě jednotné. Jako nejpravděpodobnější se zdá být datování do stupně C3, přičemž některé exempláře se samozřejmě mohou vyskytovat i v hrobech, které pocházejí až z následujícího stupně. Rozšíření nálezů spon typu Dybäck/Independenta včetně varianty Kristineberg/Tiszaöldvár naznačuje jejich genezi v pozdně sarmatském prostředí na území dnešního Maďarska v pokročilém 4. století. Tento typ spon může být dokladem mobility jednotlivců mezi germánským a sarmatským kulturním okruhem.

Prof. Dr. Jan Schuster

Uniwersytet Łódzki, Katedra Archeologii Barbaricum

Uniwersytecka 3, PL-90-137 Łódź

e-mail: jan.grazyna.schuster@web.de

NA HRANICÍCH IMPÉRIA EXTRA FINES IMPERII

JAROSLAVU TEJRALOVI K 80. NAROZENINÁM

Redakce: Ústav archeologie a muzeologie FF MU

Překlady: Jana Klíčová

Sazba a grafická úprava: Šárka Trávníčková

Vydaly Masarykova univerzita, Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno a
Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., Čechyňská 363/19, 602 00 Brno

Vydání první, 2017

Náklad 500 výtisků

Tisk: Metoda spol. s. r. o., Hluboká 14, 639 00 Brno

ISBN 978-80-210-8579-4 (Masarykova univerzita)

ISBN 978-80-7524-008-8 (Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.)
